

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 5 APRIL 1961 - No. 2280

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

TER OVERNAME AANGEBODEN:

de volledige ingebonden jaargangen Econ.-Stat. Berichten van het begin (1916) tot heden, tegen een prijs van f. 15,— per jaargang. Brieven te richten No. E.S.B. 23-1, postbus 42, Schiedam.

DE NEDERLANDSCHE BANK N.V. TE AMSTERDAM

heeft op haar Studiedienst gelegenheid tot plaatsing van een

Drs. in de economie

De taak van de aan te stellen functionaris omvat in het bijzonder het zelfstandig analyseren (o.a. langs statistische weg) van economische en monetaire verschijnselen op nationaal en internationaal terrein. Kennis van geld- en bankwezen strekt tot aanbeveling.

Maximum-leeftijd 35 jaar.

Degenen die verwachten in de loop van het jaar 1961 hun studie in de economie met succes te zullen beëindigen kunnen eveneens reflecteren.

Sollicitanten moeten bereid zijn zich eventueel aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Eigenhandig geschreven sollicitaties (voorzien van pasfoto) onder opgave van leeftijd en uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding (studierichting, keuze- en bijvakken), praktische ervaring enz., te richten aan de Chef Personeelzaken, De Nederlandsche Bank N.V., Postbus 98, Amsterdam-C.

Adviezen
en bemiddeling
inzake
levensverzekeringen
en
pensioencontracten

R. MEES & ZONEN

ROTTERDAM

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Postkantoor Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 6 93 00, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Adjunct Redacteur-Secretaris: J. J. Hartemink.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

De Oosteuropese economische samenwerking

De kennis van de feitelijke toestanden in Oost-Europa is in het Westen over het algemeen nog zeer beperkt¹⁾. Slechts weinigen zijn dan ook op de hoogte van het bestaan en de wijze van functioneren van de COMECON. Deze term wordt in de Westerse wereld gebruikt als afkorting van de Engelse vertaling van „De Raad van Wederzijdse Economische Bijstand”. In Oost-Europa wordt, voor zover bekend, voor deze organisatie geen afkorting gebezigd.

De COMECON is in zekere zin de Oosteuropese tegenhanger van de E.E.G. en de E.V.A. Het aantal lid-staten bedraagt acht, nl. de Sowjet-Unie, Albanië, Bulgarije, Hongarije, Oost-Duitsland, Polen, Roemenië en Tsjecho-slowakije. Deze staten hebben in totaal een bevolking van ca. 315 mln. inwoners en overtreffen in dit opzicht de E.E.G. en de E.V.A. De communistische Aziatische landen China, Mongolië, Noord-Korea en Noord-Vietnam hebben de status van waarnemer. Het toporgaan is samengesteld uit een Russische voorzitter en een afgevaardigde van ieder der zeven andere lid-staten. De belangrijkste beleidslijnen worden op jaarlijkse bijeenkomsten vastgesteld. De dagelijkse werkzaamheden zijn opgedragen aan een permanent secretariaat met Moskou als zetel en aan 13 functionele commissies, waarvan de zetels over de lid-staten zijn verspreid. Er bestaat voor de lid-staten geen formele verplichting de aanbevelingen en beslissingen van de COMECON op te volgen²⁾.

De oprichting in 1949 was mede bedoeld als een tegenzet tegen het Marshall-plan. De geregistreerde exportoverschotten van de Sowjet-Unie naar de andere Oosteuropese landen berustten, volgens „International Management”, echter meer op een nominale dan op een reële grondslag. Doch ook in de ontwikkeling van deze organisatie ontstond na Stalins dood een kentering. In 1956 werd namelijk de gedachte van een gecoördineerde productie en van arbeidsverdeling ontwikkeld. Aanvankelijk bracht de CO-

¹⁾ Zie „Oost-West-gesprekken” door Prof. Dr. J. Tinbergen in „E.-S.B.” van 29 maart jl.

²⁾ „Maandberichten” van het „Nederland-U.S.S.R.-Instituut” november-december 1960 en „International Management” (McGraw-Hill), maart 1961.

MECON samenwerking tot stand op grond van jaarplannen, doch daarna werden langere termijnen in beschouwing genomen. Nadat 1960-1965 als basisperiode had gefungeerd, vormde gedurende de zitting in juli 1960 de coördinatie van de economische plannen van de lid-staten tot 1980 het onderwerp van de besprekingen.

Tijdens de voornoemde zitting in 1960 werd een plan voor een verdere productiespecialisatie opgesteld. Een ander initiatief is de aanleg van een pijpleiding, welke het Russische Wolga-district verbindt met Polen, Oost-Duitsland, Tsjecho-slowakije en Hongarije. Bilaterale overeenkomsten regelen technische en wetenschappelijke samenwerking, zoals het kosteloos ter beschikking stellen van gegevens en licenties, het uitwisselen van geleerden en de opleiding van wetenschappelijk kader.

De coördinatie van de betrekkingen met niet-lid-staten lijkt hoofdzakelijk in relatie te moeten worden gebracht met het „koude oorlog”-aspect hiervan, zoals de hulp aan onderontwikkelde gebieden, w.o. India, Indonesië, Birma en de V.A.R. en de handel in Cubaanse suiker en Egyptische katoen. In de wereldhandel neemt de COMECON met 12 à 15 pCt. van het totaal volume, nog een betrekkelijk bescheiden plaats in. Hiervan vindt ca. twee derde deel binnen het kader van het blok plaats. In 1949 was deze onderlinge handel nog beperkt van 21 pCt. tot 34 pCt. van de handel der lid-staten. De toenemende handel met niet-leden blijkt o.a. uit de verdubbeling hiervan met West-Europa gedurende de periode 1953/1958.

Enkele moeilijkheden voor de COMECON zijn: het zich vooral occuperen met de planning op langere termijn, waarbij de lopende planning op korte termijn op nationaal niveau blijft geschieden; het warnet van bilaterale overeenkomsten tussen de lid-staten en het nog ontbreken van een adequaat systeem van kostprijsvergelijking. De opheffing van het laatstgenoemde euvel wordt echter bevorderd door de recente herwaardering van de roebel, waardoor de koopkrachtverhouding beter tot uitdrukking wordt gebracht. Naar verwacht wordt zullen andere Oosteuropese valuta het voorbeeld van de roebel volgen.

WISSELING IN DE REDACTIONELE STAF

De heer Drs. J. J. Hartemink heeft werkzaamheden op zich genomen in de research-afdeling van het N.E.I. In verband daarmee heeft hij per 1 april jl. zijn functie als adjunct redacteur-secretaris neergelegd. Als zijn opvolger is per die datum benoemd de heer Drs. M. Hart, voordien reeds aan de redactiestaf verbonden. Redactie.

INHOUD

	Blz.		Blz.
De Oosteuropese economische samenwerking . . .	347	1948-1957, door J. Müller	354
Is verdere huurverhoging verantwoord?, door Mr. J. in 't Veld	348	'n Mylpaal in die geschiedenis van Suid-Afrika, door Dr. C. Verburgh	356
Invoering van bijzondere overeenkomsten in het internationaal goederenvervoer per spoor, door Drs. A. Parent	351	Statistische Dag 1961; Van geval tot geval, door Drs. E. Kaptein	358
De inkomensverdeling in een aantal bedrijfstakken		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	360
		Statistieken	361

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collins; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Van deputte; A. J. Vlerick.

Schrijver betoogt dat wij ernstig rekening hebben te houden met een belangrijke daling van de bouwkosten in een wat verdere toekomst. Daar de huren zich richten naar de bouwkosten van nieuwe woningen, is het lang niet onwaarschijnlijk, dat de index voor huren van nieuw te bouwen woningen na 1965 terugvalt op 263. Aangezien vooroorlogse woningen als regel minder comfort bieden dan nieuwgebouwde, acht de Regering het verantwoord, wegens voortgaande veroudering van eerstbedoelde categorie van 1940 tot 1965, de huurprijs daarvoor te stellen op 80 pCt. van gelijksoortige nieuwe woningen. Voor de vooroorlogse woningen komt schrijver dan op een huurindex van 80 pCt. van 263, d.i. 210. Dit betekent dus dat het verantwoord is de huren van vooroorlogse woningen te verhogen tot 210 pCt. van het vooroorlogse huurpeil. Maar na de laatste huurverhoging zijn de huren voor deze woningen reeds gebracht op 211 pCt. Dit leidt tot de conclusie, dat wij met deze laatste huurverhoging reeds zijn gekomen aan de grens van wat redelijk nog verantwoord is. Zouden wij verder gaan, dan is het risico niet gering, dat wij bij een verzadigde woningmarkt komen voor een daling van de huren, met alle ellende van dien.

De vraag, of wij ons met een nog verder optrekken van de huren niet op een gevaarlijk pad begeven, is door mij in de Eerste Kamer reeds tweemaal aan de orde gesteld, zonder dat mijn betoog veel weerklank heeft gevonden. Mijn redenering was, dat wij ernstig rekening hebben te houden met een belangrijke daling van de bouwkosten in een wat verdere toekomst. Waar de huren zich richten naar de bouwkosten van nieuwe woningen, bestaat er dus grond voor de vrees, dat een optrekken van de huren tot het huidige bouwkostenpeil ertoe kan leiden, dat over enige tijd de huren zullen gaan zakken, met alle narigheid, welke daarvan het gevolg zal zijn. Ik behoef, wat dit betreft, slechts te herinneren aan de moeilijkheden, welke de huiseigenaren ondervonden in de jaren 1936-1939.

Veel hoop, dat ik de Minister en de meerderheid van de Kamer zou overtuigen, had ik niet; daarvoor is het vraagstuk van de huurverhoging te veel in de politieke sfeer getrokken. Wel hoopte ik, dat de Sociaal-Economische Raad in zijn advies enige aandacht aan dit aspect zou schenken. Maar ook de S.-E.R. heeft mij teleurgesteld. Hij doet dit toch niet onbelangrijke vraagstuk af met de zin: „in de eerste plaats is verondersteld, dat in de komende huuraanpassingsperiode de stichtingskosten gelijk zullen blijven”.

Blijkbaar heeft men daarbij alleen gedacht aan de mogelijkheid van een nog verder oplopen van de stichtingskosten; dat er ook een mogelijkheid is, dat de stichtingskosten in de toekomst wel eens zouden kunnen dalen, schijnt niet eens in de hoofden van de achtbare S.-E.R.-leden te zijn opgekomen. En een daling, volgende op een eventueel te hoog opgetrokken huurpeil, heeft nu eenmaal veel ernstiger maatschappelijke repercussies dan het betrachten van enige voorzichtigheid bij het volgen van het verloop van de stichtingskosten.

Waarop steunt nu mijn verwachting, dat wij in de toekomst met een niet geringe waarschijnlijkheid op een verlaging van de bouwkosten moeten rekenen? Zij is gegrond op mijn overtuiging, dat er in de bouwkosten op het ogenblik nogal wat muziek zit. Als gevolg van de sterke spanning tussen vraag en aanbod op de bouwmarkt zijn alle onderdelen van de aannemingssom meer dan normaal gestegen. De lonen zijn nog altijd niet helemaal „wit”,

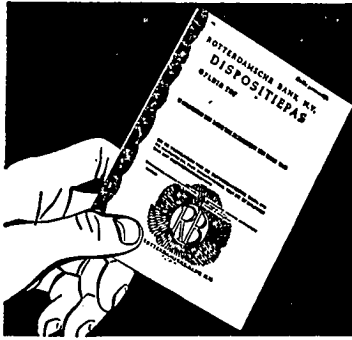
Is verdere huurverhoging verantwoord?

behoudens misschien in enkele delen van het land, waar de overspanning reeds tot het verleden behoort; de winsten van aannemers — en vooral ook van onderaannemers — zijn aan de hoge kant; dit geldt niet minder voor de prijzen van de bouwmaterialen. Is het dan zo onedelijk te verwachten, dat, zodra de spanning op de bouwmarkt begint te wijken, deze muziek er vanzelf wel uitgaat?

Tweeërlei wordt hiertegen aangevoerd. In de eerste plaats — zo zegt men — is een daling onwaarschijnlijk, omdat het loonpeil thans zoveel hoger ligt en een daling in de toekomst uitgesloten moet worden geacht. Dit laatste beaam ik natuurlijk, maar een erkenning van dit feit behoeft niet in tegenspraak te zijn met de verwachting, dat de muziek, die nu in de aannemingssommen zit, eruit zal verdwijnen. Waarbij ik niet alleen denk aan het „zwart” in de lonen, maar ook aan te hoge winsten en met name aan de exorbitant gestegen prijzen van de bouwmaterialen. Op dit punt kom ik nog terug.

In mijn overtuiging, dat er in de bouwkosten nogal wat muziek zit, heb ik mij weer gesterkt gevoeld na lezing van een artikel in „Bouw” van 21 januari 1961 van de hand van Ir. W. Wissing. Het gaat over een plan voor 260 woningen, te bouwen in de vrije sector in Barendrecht door de christelijke woningbouwvereniging „Patrimonium”. Deze woningbouwvereniging ziet kans *zonder overheidsfinanciering en zonder overheidssubsidie* woningen te bouwen, die aan hen, die een eigen huis wensen, tegen een redelijke prijs verkocht kunnen worden en voor het overige tegen een redelijke prijs kunnen worden verhuurd. De huurprijs voor een woning met 3 slaapkamers, groot 316 m³, wordt bijv. begroot op f. 17,30, die voor een eengezinshuis met 5 slaapkamers, groot 386 m³, op f. 19,20 en die voor een galerijwoning met 2 slaapkamers, groot 261 m³, op f. 11,50 per week. De exploitatiebegroting is opgezet met 4,75 pCt. rente en 2 pCt. aflossing, terwijl de lasten in vergelijking met woningwetbouw ruim geraamd zijn. Dit voorbeeld toont, dat het bij scherpe calculatie nu reeds in een enkel geval mogelijk is woningen zonder enige overheidssteun tegen aanvaardbare prijzen aan de markt te brengen.

In het bijzonder trof mij in dit artikel de zin: „De situatie op de woningmarkt is momenteel zo, dat de woning-

Uw bankrekening is **nu** overal binnen uw bereik met de

dispositiepas

van de

ROTTERDAMSCH BANK

meer dan **325** vestigingen in Nederland

(advertentie)

wetbouw wordt gesticht tegen bijzonder lage prijzen en de met rijkspremie gebouwde woningen worden verkocht tegen bijzonder hoge prijzen. Tussen deze twee groepen zit bij vergelijkbare woningen van vergelijkbare kwaliteit dikwijls een verschil in prijs van vijf- à tienduizend gulden". Van muziek gesproken!

Ik dacht nu zo, dat deze muziek er wel uit zal gaan, als de spanning op de bouwmarkt minder wordt. Prijzen ondergaan nu eenmaal de invloed van de verhouding tussen vraag en aanbod. Maar dan komt de tweede tegenwerping: deze spanning zal voorlopig nog wel aanhouden.

Ook hierbij zet ik een vraagteken. Men verwijt mij nog altijd graag, dat ik bij mijn berekeningen met betrekking tot het tijdstip, waarop het woningtekort zou kunnen zijn ingehaald, indertijd veel te optimistisch ben geweest. Ik geef het graag toe, maar dit behoeft niet te betekenen, dat dergelijke berekeningen daarom geen enkele zin hebben. Men moet alleen openstaan voor de mogelijkheid, dat achteraf correcties noodzakelijk kunnen blijken. Dit was hier inderdaad het geval. De gemiddelde levensduur in ons land steeg sterker dan in 1948 kon worden voorzien. Daarentegen daalde — in strijd met de verwachting — de gemiddelde leeftijd, waarop men trouwt. Beide factoren vergroten uiteraard de behoefte aan woningen. Daarbij kwam de stroom van repatrianten uit Indonesië, waarop in 1948 ook moeilijk gerekend kon worden. Daaraan is nu wel zo wat een eind gekomen. Tenslotte bleken tal van woningen in zó slechte staat te verkeren, dat met de vervanging niet gewacht kon worden, totdat het woningtekort was ingehaald. Het laatste jaar bedroeg dit aantal reeds bijna 10.000. Als gevolg van een en ander moesten de berekeningen uiteraard worden herzien. De verwachting is nu, dat omstreeks het eind van 1963 het statistisch woningtekort, behoudens in enkele snel groeiende steden en streken, opgeheven kan zijn.

Dit behoeft dan weliswaar niet te leiden tot een ernstige terugval in de bouwbedrijvigheid. Enige reserve is geen overbodige luxe. In 1965 en volgende jaren is voorts een stijging van het aantal huwelijken en daarmee van de behoefte aan woningen te verwachten, omdat dan de hoge geboortecijfers van de jaren 1945-1947 in hoge huwelijks-cijfers tot uitdrukking zullen komen. En tegen die tijd — mag men hopen — zullen ook de plannen tot ruimere krotopruijing in het kader van wijksanering en stadsverbetering tot uitvoering kunnen komen.

Al behoeft voor werkloosheid in het bouwbedrijf dan ook niet gevreesd te worden, wel lijkt het mij waarschijnlijk, dat de sterkste spanning zal verdwijnen. Maar meer is ook niet nodig om de „muziek" wat naar de achtergrond te dringen.

Daarbij komt — en hier raak ik een punt, waaraan naar

mijn smaak veel te weinig aandacht wordt geschonken — dat Nederland niet een eiland is, geheel afgesloten van de buitenwereld. Er is nog altijd in alle landen van West-Europa een versterkte vraag naar woningen en andere gebouwen, al zijn er reeds landen, zoals België en Engeland, waar van een overspanning, als in ons land, geen sprake meer is. Wij worstelen met een bevolkingstoename, die men in geen der andere landen van West-Europa in die mate vindt; de Nota inzake de ruimtelijke ordening geeft daarover in bijlage II (blz. 136) enige cijfers: stelt men 1951 op 100, dan wordt de bevolking voor Nederland in 1971, rekening houdende met migratie, geschat op 122, voor België op 106, voor Engeland op 105, voor Zweden op 107, voor Frankrijk op 109, voor Italië op 111 en ook voor West-Duitsland op 111, waarbij dus rekening is gehouden met de stroom van vluchtelingen uit het Oosten.

Voor de ontwikkeling in West-Duitsland moet ons hogelijk interesseren. De „Nieuwe Rotterdamse Courant" van 17 november 1959 gaf een belangwekkend overzicht van de situatie daar, in verband met het ingediende wetsontwerp inzake het geleidelijk vrijgeven van de woningmarkt. In de afgelopen jaren zijn 2,5 mln. beschadigde woningen hersteld en ongeveer 5 mln. nieuwe woningen gebouwd. Het tekort bedraagt thans (d.i. eind 1959) nog ca. 1,5 mln. De jaarlijkse behoefte als gevolg van nieuwe huwelijken en bevolkingsaanwas (nieuwe vluchtelingen) wordt geschat op 150.000 à 200.000 per jaar, dat is ongeveer 1 mln. in 5 jaar. Ziet men dus kans in 5 jaren 2,5 mln. woningen te bouwen, dan is het tekort ingehaald. Gezien het feit, dat er in 1959 580.000 woningen zijn gebouwd, is dit inderdaad bereikbaar.

De conclusie hieruit is, dat men in Duitsland het tekort in 1965 kan hebben ingehaald en dan, om het normale accres te kunnen opvangen, met een jaarlijkse bouw van rond 200.000 woningen kan volstaan. Dit betekent derhalve een zeer ernstige terugval van 580.000 op 200.000. Nu valt er daarnaast ook nog wel iets te doen aan krotopruijing en modernisering van verouderde woningen, maar het lijkt toch wel zeer te betwijfelen, dat men daarmee de kloof tussen 580.000 en 200.000 zal kunnen opvullen.

Het lijkt al evenmin gewaagd te veronderstellen, dat deze gang van zaken ook invloed zal hebben op de situatie van de bouwmarkt in ons land. Nu exporteren wij bijv. metselsteen en dakpannen; dan is er grote kans, dat West-Duitsland gaat exporteren naar Nederland en dat het op andere markten, zoals België, als ernstige concurrent gaat optreden. Dit moet op de prijzen wel invloed hebben. Nu werkt van ons krappe contingent bouwvakarbeiders nog een deel in Duitsland; dan zou het niet onmogelijk zijn, dat Duitse bouwvakarbeiders werk bij ons komen zoeken.

Terloops sprak ik al over de exorbitant gestegen prijzen van bouwmaterialen. Volgens de gegevens in een studie „Bouwkosten en woninghuren”, een publikatie van de „Stichting voor economisch onderzoek der Universiteit van Amsterdam” (Stenfort-Kroese, Leiden 1959) mag de index der bouwmaterialen, uitgaande van 1939 = 100, zeker op 600 worden gesteld. Dit klopt ook wel zo ongeveer met de indexcijfers van franco-werk-prijzen, voorkomende in de Maandstatistiek van de bouwbedrijvigheid, uitgegeven door ons Centraal Bureau voor de Statistiek. Opvallend daarbij is, dat de prijzen van ingevoerde materialen, zoals hout, ijzer, staal, lood en zink, sinds 1956 niet meer zijn gestegen; de meeste vertonen zelfs een lichte daling, terwijl de prijs van lood zelfs belangrijk is gezakt. Daartegenover liggen de prijzen van in het binnenland vervaardigde materialen (kalkzandsteen, metselbaksteen, dakpannen e.d.) voor 1960 nog wat hoger dan die van 1956, al moet toegegeven worden, dat sinds 1957 het prijsniveau vrij stabiel is.

Op zichzelf is het al merkwaardig, dat in een periode van opgaande conjunctuur de prijzen van grondstoffen eerder een neiging tot dalen dan tot stijgen vertonen. De enige verklaring, welke ik ervoor vinden kan, is dat de spanning op de bouwmarkt in verschillende Westeuropese landen reeds aan het afnemen is. Zet deze tendens zich door — en dit mag men toch redelijkerwijze veronderstellen, vooral voor de periode na 1965, wanneer West-Duitsland zijn woningtekort zal hebben ingehaald — dan moet dit haast wel leiden tot een belangrijke daling van de materiaalprijzen.

Een index van 600, vergeleken met 1939, is zonder enige twijfel aan de hoge kant. Zou deze index geleidelijk teruglopen tot een cijfer, dat meer beantwoordt aan normale verhoudingen, bijv. tot 360, dan heeft dit enkele feit reeds een ontzaglijke invloed op de bouwkosten. De materiaal-kosten maken namelijk ongeveer 63 pCt. uit van de totale bouwkosten. Dit betekent dus, dat een daling van de materialenindex van 600 tot 360, hetgeen wil zeggen met rond 40 pCt., resulteert in een daling van de bouwkosten met rond 25 pCt. Daarnaast is bij vermindering van de spanning op de bouwmarkt ook in de andere bouwkosten een daling te verwachten. Voorts mag rekening worden gehouden met een verdergaande stijging van de arbeids-productiviteit, die wel grotendeels verwerkt zal worden in een stijging van de lonen, maar voor een meer bescheiden deel toch ook ten goede zal kunnen komen aan de bouwkosten.

Alles tezamen kom ik dan tot de conclusie, dat men werkelijk geen lichtvaardig fantast behoeft te zijn om aan te nemen, dat de bouwkostenindex in de jaren na 1965 kan dalen tot ongeveer $\frac{2}{3}$ van de index van 1958. Deze is door de Regering in de Memorie van Toelichting bij het ontwerp-wijziging Huurwet voor de gemeenten in de eerste loonklasse gesteld op 395, (100 vóór de oorlog). Ik acht het dus lang niet onwaarschijnlijk, dat de index voor huren van nieuw te bouwen woningen na 1965 terugvalt op $\frac{2}{3}$ van 395 = 263. Aangezien vooroorlogse woningen als regel minder comfort bieden dan nieuwgebouwde, acht de Regering het verantwoord, wegens voortgaande veroudering van eerstbedoelde categorie van 1940 tot 1965, de huurprijs daarvoor te stellen op 80 pCt. van gelijksoortige nieuwe woningen. In mijn berekening kom ik dan voor de vooroorlogse woningen op een huurindex van 80 pCt. van 263, dat is 210. Dit betekent dus, dat het verantwoord is de huren van vooroorlogse woningen te verhogen tot 210 pCt. van het vooroorlogse huurpeil.

Maar na de laatste huurverhoging zijn de huren voor deze woningen reeds gebracht op 211 pCt.

Dit leidt tot de conclusie, dat wij met deze laatste huurverhoging reeds zijn gekomen aan de grens van wat redelijk nog verantwoord is. Zouden wij verder gaan, dan is het risico niet gering, dat wij bij een veradzigende woningmarkt komen voor een daling van de huren, met alle ellende van dien.

Tot eenzelfde conclusie kom ik, als ik uitga van het hierboven aangehaalde Barendrechtse voorbeeld. Neem ik met de Regering aan, dat het verantwoord is tussen de huren van nieuwgebouwde en vooroorlogse woningen een verschil van 20 pCt. aan te houden, dan moet voor vooroorlogse woningen, die met de Barendrechtse te vergelijken zijn, worden uitgegaan van huren, die 20 pCt. lager liggen dan hiervoren vermeld, dat wil dus zeggen f. 14 per week voor een eengezinswoning met 3 slaapkamers, groot 316 m³, f. 15,40 voor zo'n woning met 5 slaapkamers, groot 386 m³, en f. 9,20 voor een galerijwoning met 2 slaapkamers, groot 261 m³. Het wil mij voorkomen, dat de thans voor dergelijke woningen geldende huren daar niet ver van af blijven.

Nu kan men hiertegen natuurlijk wel aanvoeren, dat dit Barendrechtse geval een uitzonderlijk karakter heeft. Maar dan vraag ik opnieuw: is het zo onredelijk te veronderstellen, dat wat nu nog uitzondering is, regel zal worden, als de overspanning op de bouwmarkt tot het verleden zal behoren? Is het zelfs niet waarschijnlijk, dat wij dan nog gunstiger uitkomsten mogen verwachten?

Uiteraard zit er in mijn beschouwingen een speculatief element. Ik durf niets met zekerheid voorspellen. Nieuwe internationale spanningen bijv. kunnen leiden tot nieuwe prijsstijgingen. Er kan ook niet gezegd worden, dat er een absolute garantie is, dat aan de sluipende inflatie een definitief halt is toegeroepen.

Maar in de stelling, dat de bouwkosten wel gelijk zullen blijven, zit eveneens een speculatief element. De stelling lijkt steun te vinden in de ervaring van de afgelopen jaren: de gewogen indexcijfers van de prijzen per m³ bouwinhoud van woningwetwoningen zijn sinds 1957 vrij stabiel. Daarin kan men echter ook een aanwijzing zien, dat, nu het mogelijk blijkt de bouwkosten in een tijd van vrij sterke spanning op de bouwmarkt stabiel te houden, de kans niet gering is, dat de prijzen zullen dalen, als de spanning gaat verdwijnen.

Naar het mij voorkomt, is het in zulke omstandigheden wijze politiek de ontwikkeling eens aan te kijken. Een houding van afwachten betekent alleen, dat voorlopig een zwaarder beroep wordt gedaan op 's Rijks Schatkist en dat de eigenaren van vooroorlogse woningen niet meer inkomsten gaan genieten. Maar als wij nu te hoog mikken en de huren later gaan dalen, is de positie van de huiseigenaar nog minder plezierig. Want dan heeft hij zich op een te hoog inkomenpeil ingesteld. Om niet te spreken van hen, die tegen te hoge prijs kopen en dan de waarde van hun bezit belangrijk zien dalen.

Ook voor het Rijk zal dit allerlei narigheden medebrengen. Woningbouwverenigingen zullen in moeilijkheden komen en ook voor de premiewoningen heeft het zijn consequenties. Daarom zou ik de Regering met klem willen voorhouden: bezint, eer ge begint.

's-Gravenhage.

Mr. J. IN 'T VELD.

P.S. Na het schrijven van dit artikel kwam de revaluatie van de gulden. Het zal interessant zijn na te gaan, welke directe invloed dit heeft op de prijzen van te importeren bouwmaterialen en welke indirecte invloed op de bouwkosten.

Tijdens de eind februari van dit jaar te Bern gehouden zesde herzieningsconferentie van het internationaal verdrag voor het goederenvervoer per spoor (CIM) is besloten een wijziging in dit verdrag aan te brengen, waardoor voor de spoorwegen in de toekomst de mogelijkheid wordt geopend in internationaal verkeer niet-gepubliceerde overeenkomsten met de verladers te sluiten. Dit besluit is, in het bijzonder met het oog op de actuele discussies over het vraagstuk van de publikatie der vervoertarieven in E.G.K.S.- en E.E.G.-verband, van grote betekenis. Het vindt zijn grondslag in een bepaalde waardering van en visie op de feitelijke toestand op vervoersgebied bij de verdragsluitende partijen. De nieuwe bepaling zal naar alle waarschijnlijkheid belangrijke repercussies hebben. In de landen, waar de spoorwegen deze vrijheid in het binnenlands verkeer nog niet kennen, zal het streven naar invoering daarvan aanzienlijk worden versterkt. Bij de regeling van het internationaal wegvervoer zal de gedachte van toepassing van vaste gepubliceerde tarieven thans wel geheel worden losgelaten. Tenslotte zal de nieuwe bepaling in de CIM niet zonder gevolgen kunnen blijven voor de ontwikkeling op vervoersgebied in E.G.K.S.- en E.E.G.-verband.

Invoering van bijzondere overeen- komsten in het internationaal goederenvervoer per spoor

Inleiding.

Van 20 tot 25 februari jl. vond te Bern de 6e herzieningsconferentie van de Verdragen voor het internationaal goederenvervoer per spoor (CIM) en voor het internationaal reizigersvervoer per spoor (CIV) plaats. Hoewel voor een aantal artikelen in beide Conventies in 1952 de mogelijkheid geopend werd tot zgn. versnelde herziening — van welke mogelijkheid voor het eerst in 1959 gebruik werd gemaakt — kunnen de meer belangrijke bepalingen slechts tijdens de normale herzieningsconferenties worden gewijzigd. De periodiciteit van deze herzieningsconferenties hangt mede af van de duur van de ratificatieprocedure; de vorige conferentie had plaats in 1952.

Bij de huidige snelle ontwikkeling van de vervoers technieken en de wijzigingen in de vervoerpolitieke inzichten is reeds herhaaldelijk gebleken dat deze intervallen feitelijk te lang zijn. Hierbij komt dat de zorg voor de rechtszekerheid en het streven naar het handhaven van een zekere continuïteit tot gevolg hadden, dat de herzieningsconferenties over het algemeen gekenmerkt worden door een zeer voorzichtige houding met betrekking tot ingrijpende wijzigingen.

Het is verheugend dat de 6e herzieningsconferentie met betrekking tot een aantal zeer belangrijke punten besloten heeft de teksten van de Verdragen aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden en inzichten. De belangrijkste wijziging was ongetwijfeld die, waarbij in art. 9 CIM resp. art. 24 CIV de mogelijkheid is geopend voor de spoorwegen om bijzondere overeenkomsten, inhoudende prijsreducties of andere voordelen, te sluiten, welke niet behoeven te worden gepubliceerd. Wij willen in dit artikel aan deze wijziging, waarbij wij ons beperken tot de CIM, nadere aandacht besteden. In het bijzonder met betrekking tot de vervoerpolitieke discussies die thans met name in het kader van de E.E.G., maar ook in de E.G.K.S., aan de orde zijn, is nadere overweging van de genomen besluiten van betekenis.

Historie.

In de CIM is van het begin af (1890) bepaald, dat de tarieven op behoorlijke wijze gepubliceerd moeten worden, terwijl bijzondere overeenkomsten, welke kortingen op de

prijzen van de tarieven inhouden, uitdrukkelijk verboden en van rechtswege nietig zijn. De bepaling had, in het bijzonder tegen de achtergrond van de misbruiken in de „Gründerperiode” van bepaalde spoorwegen in de 19e eeuw, ongetwijfeld zin, daar de spoorwegen een zekere monopoliepositie hadden. Met de ontwikkeling van de concurrerende vervoertechnieken, met name van de vrachtauto, verloor de bepaling meer en meer haar zin. Aanvankelijk bedoeld als bescherming van de verladers tegen de spoorwegen, kreeg zij gaandeweg het karakter van een ernstige belemmering van de spoorwegen in de strijd tegen een praktisch volledig vrije concurrentie van andere vervoerstakken. Het was dezelfde concurrentie, welke in steeds meer landen — Nederland ging hierin in 1934 voorop — de regeringen deed besluiten hun spoorwegen in binnenlands verkeer de mogelijkheid te geven niet-gepubliceerde overeenkomsten met de verladers te sluiten.

Naar aanleiding van de 5e herzieningsconferentie van de CIM in 1952 werd een voorstel gedaan in de CIM eveneens deze mogelijkheid op te nemen, doch er bleek geen meerderheid voor dit voorstel te bestaan. In de ontwikkeling sindsdien zijn twee elementen van betekenis.

In de eerste plaats had het feit, dat steeds meer spoorwegen in binnenlands verkeer de mogelijkheid verkregen niet-gepubliceerde contracten af te sluiten tot gevolg dat ook in internationaal verkeer contracten werden gesloten; over het algemeen geschiedde zulks met stilzwijgende en soms zelfs uitdrukkelijke goedkeuring der betrokken regeringen.

In de tweede plaats was het na 1952 in het bijzonder in het kader van de E.C.E. te Genève steeds duidelijker geworden dat de pogingen om tot een regeling van het internationaal goederenvervoer per vrachtauto te komen, geen succes zouden opleveren. In feite bleef dit vervoer, met name wat de prijsstelling betreft, vrijwel overal geheel vrij en de concurrentie tegen de spoorwegen werd steeds feller.

Deze gang van zaken had tot gevolg dat een aantal staten, w.o. Nederland, voor de 6e herzieningsconferentie voorstellen indiende, krachtens welke de spoorwegen de mogelijkheid geopend werd, niet-gepubliceerde bijzondere overeenkomsten af te sluiten. De voorstellen vonden in

de voorbereidende conferenties van de herzieningsconferenties een gunstig onthaal zowel bij de spoorwegorganisaties als bij de verladersorganisaties. Deze laatste drongen overigens aan op controlemaatregelen en op het respecteren van de marginale kosten als benedengrens voor de prijsstelling.

In een der voorbereidende conferenties van de herzieningsconferentie werd aanvankelijk met grote meerderheid een tekst aanvaard, welke praktisch de spoorwegen onbeperkte vrijheid gaf om niet-gepubliceerde bijzondere overeenkomsten te sluiten. Teneinde tegemoet te komen aan de bezwaren van een aantal belangrijke landen, m.n. Frankrijk en West-Duitsland, werd in een latere voorbereidende conferentie opnieuw met grote meerderheid een tekst aanvaard, welke voorziet in de mogelijkheid van controle door de regeringen en die tevens een non-discriminatiebepaling bevat. Deze tekst werd ook door de herzieningsconferentie aanvaard, zonder stemming. Verder in dit artikel zal nog worden teruggekomen op de bezwaren van bovengenoemde landen.

Inhoud en analyse van de tekst.

De aangenomen tekst is de volgende (slechts de Franse tekst is nog beschikbaar):

„Les chemins de fer peuvent conclure des accords particuliers comportant des réductions de prix ou d'autres avantages, sous réserve de l'assentiment de leurs Gouvernements, en tant que des conditions comparables sont consenties aux usagers qui se trouvent dans des situations comparables.

La publication des mesures prises en vertu des deuxième (hiervoren weergegeven) et troisième alinéas (hier niet ter zake) n'est pas obligatoire”.

De analyse van deze tekst, die wel enigszins zijn compromis-karakter verraadt, geeft aanleiding tot de volgende opmerkingen.

1. Primair is het feit dat de spoorwegen gerechtigd zijn bijzondere reductieovereenkomsten te sluiten. De toevoeging „sous réserve de l'assentiment de leurs Gouvernements” opent de mogelijkheid tot regeringscontrole op de inhoud der contracten. Dit betekent echter niet dat de

regeringen categorisch het recht tot het sluiten van deze contracten aan hun spoorwegen kunnen ontnemen. Ware dit de bedoeling geweest dan zou ongetwijfeld een andere formulering zijn gebruikt.

2. Hoewel de mogelijkheid van goedkeuring door de regeringen is voorbehouden, is hiermede geenszins een verplichting tot controle door de regeringen geschapen. Iedere regering zal moeten bepalen of en op welke wijze (goedkeuring, mededeling) zij de controle wil uitoefenen en welke criteria zij daarbij zal hanteren.

3. Bij de interpretatie van het begrip „situation comparable” in het hier opgenomen discriminatieverbod zal men zich uitsluitend naar de situatie op de vervoermarkt moeten richten. Daarbij zullen de criteria voor de vraag, of er sprake is van „situations comparables” voornamelijk in de marktverhoudingen moeten worden gezocht.

In wezen komt het discriminatieverbod overeen met het verbod in art. 31 van de Nederlandse Spoorwegwet, dat verlenen van reducties „enkel bij wijze van gunst” verbiedt. Er is hier dus van een geheel ander discriminatiebegrip sprake dan in de E.G.K.S.- en E.E.G.-verdragen; het bestek van dit artikel laat niet toe hierop verder in te gaan. Evenmin kan hier nader aandacht worden gegeven aan de specifiek juridische vragen rondom dit discriminatieverbod in de CIM.

De vervoerpolitieke aspecten.

Het zou stellig onjuist zijn, in het besluit van de herzieningsconferentie niet meer te willen zien dan een legalisatie achteraf van een feitelijke ontwikkeling, welke uit het bestaande juridische keurslijf gebroken is en die men nu weer in de juiste banen wil leiden. Het feit, dat de overgrote meerderheid van de Europese staten, verenigd in een kader waar men gewoonlijk niet over één nacht ijs pleegt te gaan, besloten heeft voor de spoorwegen de mogelijkheid te openen niet-gepubliceerde contracten af te sluiten, kan echter uit vervoerpolitiek oogpunt moeilijk in betekenis worden onderschat. Daarbij moet in aanmerking worden genomen dat de besluiten in het kader van de CIM-herzieningsconferentie niet voor korte peri-

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 175 ijzers in het vuur

Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over meer dan 175 fondsen beperkt het risico. Bovendien bestaat goede kans, dat Uw bezit in waarde vermeerdert.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

n-o

(adv.)

oden worden genomen; het gaat hierbij om perioden van bijna tien jaar.

Het bovengenoemde besluit vindt zijn grondslag in een bepaalde waardering van en visie op de feitelijke toestand op vervoersgebied bij de verdragsluitende partijen. Deze visie gaat uit van het feit dat een aanzienlijk gedeelte van het vervoeraanbod stamt uit kleine particuliere ondernemingen, voor welke het baseren van de prijsstelling op vaste gepubliceerde tarieven volkomen in strijd is met de bedrijfsstructuur. Daarom zal de prijsstelling in principe moeten worden vrijgelaten. Aldus komt ook de beste aanpassing aan kostprijzen en marktverhoudingen tot stand. Aanvaardt men echter deze visie voor een belangrijk deel van het vervoerwezen, dan zal men het, op grond van het beginsel van de gelijkheid van concurrentievoorwaarden, ook voor het overig deel (o.a. de spoorwegen) moeten toepassen, opdat ook daar een zo goed mogelijke aanpassing aan kosten en marktverhoudingen mogelijk zij.

De op grond van deze overwegingen, waarin men belangrijke elementen uit de Nederlandse vervoerpolitiek herkent, thans aan de spoorwegen gegeven mogelijkheid bijzondere, niet-gepubliceerde, overeenkomsten te sluiten, zal naar alle waarschijnlijkheid belangrijke repercussies hebben. In de niet erg talrijk meer zijnde landen, waar de spoorwegen deze vrijheid in het binnenlands verkeer nog niet kennen, zal het streven naar invoering daarvan aanzienlijk worden versterkt. Bij de regeling van het internationaal wegvervoer zal de gedachte van toepassing van vaste gepubliceerde tarieven thans wel geheel losgelaten worden. Tenslotte zal de nieuwe bepaling in de CIM niet zonder gevolgen kunnen blijven voor de ontwikkeling op vervoersgebied in E.G.K.S.- en E.E.G.-verband.

Het waren juist de Franse, Westduitse en Belgische vertegenwoordigers die zich op grond van mogelijke strijdigheid van de nieuwe CIM-bepaling met reeds bestaande of nog in te voeren bepalingen op vervoersgebied in E.G.K.S.- of E.E.G.-kader tegen de opnemings van de contractvrijheid in de CIM verzetten, doch alleen Frankrijk ging zover ter zake een afzonderlijke verklaring in het „Protocole Additionnel” van de 6e herzieningsconferentie op te laten nemen. In deze verklaring behoudt dit land zijn positie voor t.a.v. de nieuwe bepaling en verklaart het zich in de toekomst niet op de nieuwe CIM-bepaling te zullen beroepen tegen de bepalingen van het E.G.K.S.-verdrag, noch tegen de bepalingen, die zullen worden vastgesteld in het kader van de gemeenschappelijke vervoerpolitiek, bedoeld in art. 74 van het E.E.G.-verdrag.

Het meest belangwekkende van deze verklaring is misschien nog wel, dat zij de nadruk legt op de mogelijke strijdigheid van de nieuwe CIM-bepaling en reeds bestaande of nog in te voeren bepalingen in het verband van de E.G.K.S.- of E.E.G.-verdragen.

Met betrekking tot de E.G.K.S. behoeven zich in principe geen moeilijkheden voor te doen, daar art. 70 van het E.G.K.S.-verdrag de keuze laat tussen de publicatie en de kennisgeving van de vervoerprijzen aan de Hoge Autoriteit. Er zouden echter moeilijkheden kunnen ontstaan als gevolg van een bepaalde interpretatie van art. 60 van het Verdrag betreffende de E.G.K.S. door de Hoge Autoriteit, in verband met de inhoud der aan haar medegedeelde niet-gepubliceerde overeenkomsten. De tekst van de Aanbeveling die de H.A. kortgeleden aan de regeringen heeft gezonden betreffende de publicatie of kennisgeving van vrachtprijzen, wekken het vermoeden, dat de gedachten van de H.A. inderdaad in die richting gaan.

„INTERUNIE”

HEEFT OOK
EEN AANTREKKELIJKE
SPAARREGELING

*Uw bank of commissionair
verstrekt U gratis de betreffende
brochure van*

„INTERUNIE”
(advertentie)

In enkele recente publikaties is gesuggereerd dat de invoering van niet-gepubliceerde overeenkomsten een bedreiging zou vormen voor de beginselen die ten grondslag liggen aan de internationale directe tarieven, welke voor de E.G.K.S.-produkten zijn ingevoerd (o.a. de zgn. doorgaande degressie). Deze vrees is echter ongegrond: voor zover het vervoer thans plaatsvindt op grond van de voorwaarden van deze tarieven, zal dit ook in de toekomst onder inachtneming van de bovengenoemde beginselen geschieden. Het is echter denkbaar dat een aantal speciale internationale tarieven, welke om concurrentieredenen zijn ingevoerd, later in contractvorm zullen worden gegoten, terwijl ook in de toekomst in geval van concurrentie waarschijnlijk meer gebruik van die vorm zal worden gemaakt.

In de E.E.G. staat het vraagstuk van de publicatie als onderdeel van de gemeenschappelijke vervoerpolitiek nog geheel open. Het binnenkort te verwachten Memorandum van de Europese Commissie zal meer licht verschaffen over de gedachten van dit orgaan betreffende de publicatie. De vervoerpolitiek in het kader van de E.E.G. zal niet voorbij kunnen gaan aan het feit, dat de overgrote meerderheid der Europese regeringen (w.o. ook een aantal E.E.G.-staten) door het besluit tot wijziging van art. 9 § 3 CIM op duidelijke wijze stelling heeft genomen in het vraagstuk van de bijzondere overeenkomsten en de publicatie daarvan. Zulks op grond van de eerder in dit artikel geschetste objectieve waardering van de feitelijke situatie in het vervoerwezen. Deze waardering zal in een ander, beperkter, kader tot dezelfde conclusies moeten voeren, nl. dat de prijsvorming in het vervoerwezen ook binnen de Gemeenschap in beginsel zo veel mogelijk vrij moet worden gelaten.

Daarbij zal eveneens van belang zijn de overweging, dat nu in alle omringende landen van het E.E.G.-gebied de mogelijkheid geopend is niet-gepubliceerde bijzondere overeenkomsten te sluiten, een beperking van deze mogelijkheid uitsluitend op het gebied der E.E.G.-staten nadelig zou zijn voor de spoorwegen van die staten. Dit zou niet alleen het geval zijn in die relaties, waarin E.E.G.-landen als transiteland concurreren met niet-E.E.G.-landen, maar ook daar, waar routes uitsluitend via één of meer E.E.G.-landen moeten concurreren met routes, waaraan één of meer niet-E.E.G.-landen deelnemen. Beperking van de vrijheid niet-gepubliceerde overeenkomsten af te sluiten, zou dus in het algemeen de concurrentiekracht van de Gemeenschap ongunstig beïnvloeden en in strijd zijn met de algemene doelstellingen van de Gemeenschap.

Bilthoven.

Drs. A. PARENT.

De inkomensverdeling in een aantal bedrijfstakken 1948-1957

De inkomensverdeling is wel het meest omstreden vraagstuk in het maatschappelijk leven. Welke quote van het totaal inkomen dient aan de factor arbeid te worden uitgekeerd? Dient deze loonquote constant te blijven? Deze vragen duiken herhaaldelijk in de discussie op.

De loonquote geeft aan in welke twee parten het inkomen uiteenvalt. Zij zegt ons niets over de aantallen zelfstandigen en niet-zelfstandigen, die deze parten moeten delen. Een meer scherpe maatstaf voor de verdeling kan worden gevonden door de totale verdeling van het inkomen in relatie te brengen tot de wijzigingen in de aantallen werkgevers of zelfstandigen en tot de aantallen werknemers, welke deelnemen aan het produktieproces.

Aldus ontstaat de gecorrigeerde loonquote: het gemiddeld inkomen per werknemer uitgedrukt in procenten van het gemiddeld inkomen per beroepsbeoefenaar. Door middel van de correlatierekening kan dan de rechtlijnige trend worden berekend. Wij hebben deze berekeningen uitgevoerd voor de volgende bedrijfstakken: industrie, landbouw, bosbouw en visserij; handel, bank- en verzekeringswezen en tenslotte voor de bouwnijverheid. In enige grafieken is het beloop van de gemiddelde inkomens per werkgever en per werknemer weergegeven, benevens de ontwikkeling van de loonquote met de daarbij behorende trend. De grondgegevens voor deze berekeningen hebben wij geput uit het supplement 1960 van Statistische en Econometrische Onderzoekingen, „Nationale Rekeningen 1959”, m.n. de tabellen 27, 28, 29 en 31.

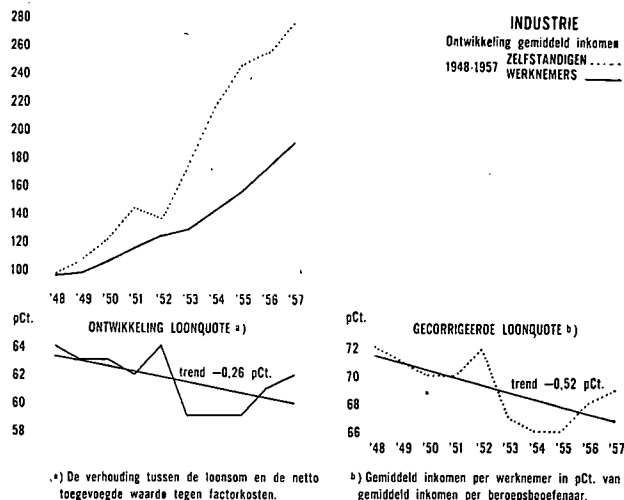
Industrie.

In deze bedrijfstak valt een wijziging in de samenstelling van de beroepsbevolking te constateren, welke zich tevens voordoet in de bedrijfstak handel, bank- en verzekeringswezen en in de bedrijfstak bouwnijverheid. Het aantal zelfstandigen neemt regelmatig af, het aantal niet-zelfstandigen regelmatig toe. Dit impliceert dat daar, waar de ongecorrigeerde loonquote een stijgend of dalend beloop vertoont, de gecorrigeerde loonquote dit in nog sterkere mate doet. De berekening van de rechtlijnige trend geschiedt door middel van de correlatierekening, zoals deze door het C.B.S. o.a. wordt gehanteerd t.b.v. de produktiviteitstrendberekeningen. De correlatie doelt niet op een causaal verband, doch op de ontwikkeling van een bepaalde grootte, in dit geval de gecorrigeerde loonquote, in de tijd.

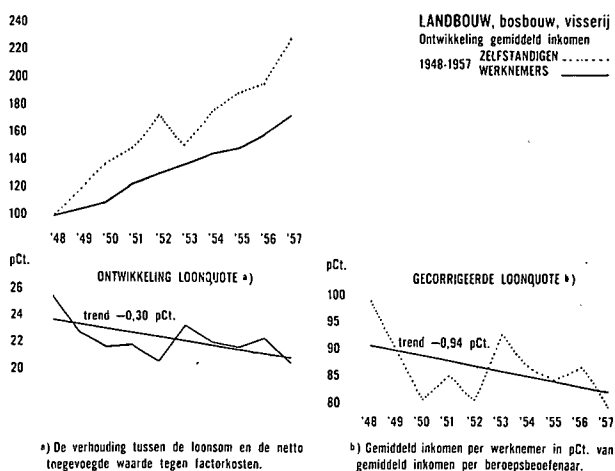
In de industrie, met een beroepsbevolking van ca. 1,3 mln. personen, vinden wij een trendmatige daling van de gecorrigeerde loonquote van ca. 0,52 pCt. De totale rekening voor deze bedrijfstak vindt men in tabel 1. Van de onderzochte bedrijfstakken is hier de quotedaling nog het geringst. Bovendien is hier de amplitude van de quote het geringst in vergelijking met de andere bedrijfstakken.

Uit de grafieken 1 t/m 4 is duidelijk het conjunctuurbeloop af te lezen. Het gemiddeld inkomen per werknemer stijgt met een zekere regelmaat. Het gemiddeld inkomen per zelfstandige maakt echter ware bokkesprongen. Het spiegelbeeld van deze bokkesprongen wordt gevormd door de loonquote.

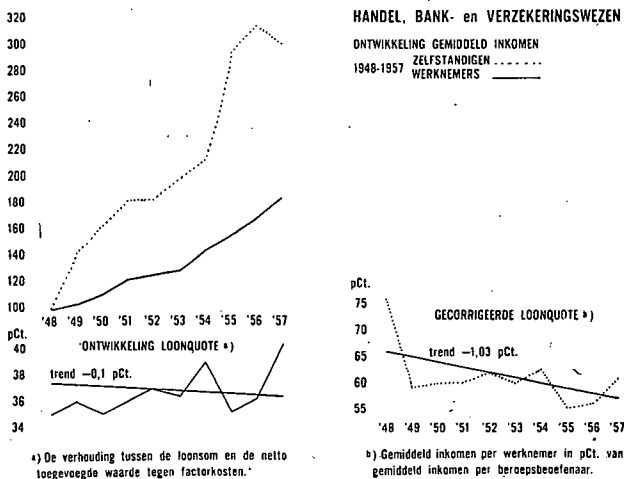
GRAFIEK 1.

GRAFIEK 2.

GRAFIEK 3.

TABEL 1.

Inkomen, beroepsbevolking en inkomensverdeling in de industrie

jaar	totaal inkomen a) (in mln. glds.)	aandeel zelfstandigen	aantal zelfstandigen	gemidd. inko- men per zelfst. (in glds.)	lonen, salarissen en sociale lasten (in mln. glds.)	in pCt. van tot. inkomen a) (loonquote)	aantal werknemers	gemidd. inko- men per werk- nemer (in glds.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1948	3.646	1.363	142.000	9.600	2.283	63	914.000	2.498
1949	3.969	1.513	142.000	10.650	2.456	62	962.000	2.553
1950	4.482	1.717	142.000	12.090	2.765	62	1.009.000	2.740
1951	5.048	1.960	139.000	14.100	3.088	61	1.023.000	3.018
1952	5.032	1.832	136.000	13.470	3.200	64	997.000	3.210
1953	5.685	2.309	133.000	17.360	3.376	59	1.015.000	3.326
1954	6.667	2.761	130.000	21.240	3.906	59	1.071.000	3.650
1955	7.478	3.065	128.000	23.940	4.413	59	1.101.000	4.010
1956	8.096	3.120	126.000	24.780	4.976	61	1.126.000	4.420
1957	8.870	3.325	124.000	26.810	5.545	62	1.139.000	4.870

a) Netto toegevoegde waarde tegen factor-kosten.

Landbouw, bosbouw en visserij.

In de bedrijfstak landbouw, bosbouw en visserij is de trendmatige daling van de gecorrigeerde loonquote sterk beïnvloed door de gewijzigde getalsverhouding van werknemers en zelfstandigen (van 1 : 3 in 1948 naar 1 : 2 in 1957). Men zie hiervoor tabel 3. In tegenstelling tot hetgeen over het algemeen wordt aangenomen, zijn in de landbouw de werknemersinkomens minder sterk gestegen dan in de andere drie bedrijfstakken. De stijging van het gemiddeld inkomen bedroeg gedurende de periode 1948-1957 ca. 75 pCt. In de bedrijfstakken industrie, handel, bank- en verzekeringswezen en bouwnijverheid beliep de stijging resp. 95, 86 en 83 pCt.

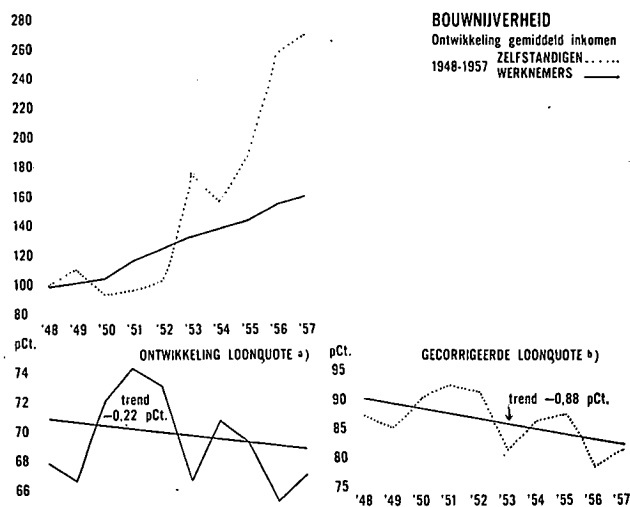
TABEL 2. Gemiddelde inkomens^{a)} der werknemers

	1948	1957
Industrie	f 2.500 (100)	f 4.870 (195)
Landbouw enz.	„ 3.210 (100)	„ 5.610 (175)
Handel enz.	„ 2.440 (100)	„ 4.550 (186)
Bouwnijverheid	„ 2.680 (100)	„ 4.900 (183)

a) Lonen, salarissen en sociale lasten, gedeeld door het aantal werknemers.

Dat de landbouw het hoogste gemiddelde inkomen te zien geeft en de bedrijfstak handel, bank- en verzekeringswezen het laagste, komt door de samenstelling van de beroepsbevolking in deze bedrijfstakken. De landbouw kent overwegend volwassen werknemers met een hoog aantal arbeidsuren per jaar (ca. 3.000). In de handel, het bank- en verzekeringswezen vinden wij veel jonge krachten, terwijl de arbeidstijd hier over het algemeen rond de 48

GRAFIEK 4.

a) De verhouding tussen de loonsom en de netto toegevoegde waarde tegen factorkosten.

b) Gemiddeld inkomen per werknemer in pCt. van gemiddeld inkomen per beroepsbeoefenaar.

uur per week ligt. In het verzekerings- en bankbedrijf ligt de arbeidstijd rond de 40 uur.

Wat de leeftijdsopbouw betreft, was volgens de beroepstelling 1947, 45 pCt. van het administratief personeel (geen Overheid) jonger dan 25 jaar. Bij de winkelbedienden was dit 65 pCt. Hiertegenover staat, dat bij de landarbeiders slechts 30 pCt. beneden de 25 jaar was.

Handel, bank- en verzekeringswezen.

De gecorrigeerde loonquote geeft hier een trendmatige daling van ruim 1 pCt. per jaar te zien. Uit tabel 4 blijkt, dat het aantal zelfstandigen een lichte daling vertoonde, doch dat het aantal werknemers van 1948-1957 toenam met 45 pCt. Dit stijgingspercentage wordt slechts benaderd door de bouwnijverheid met 41 pCt. In de industrie en in de landbouw vonden resp. een stijging van ca. 25 pCt. en een daling van ca. 13 pCt. plaats.

Door de sterke inkomensverschuiving in de bedrijfstak handel, bank- en verzekeringswezen ten gunste van de zelfstandigen en door de sterke toeneming van het aantal werknemers bij een enigszins dalend aantal zelfstandigen (zie tabel 4) vinden wij een trendmatige daling van de gecorrigeerde loonquote, welke bijna tien maal zo groot is als die van de ongecorrigeerde loonquote.

Bouwnijverheid.

Het meest opvallend zijn de sterke schommelingen van het totaal inkomen in deze bedrijfstak (zie tabel 5). Dit komt tevens sterk tot uitdrukking in het beloop van het gemiddeld inkomen (grafiek 4).

De loonquote heeft hier een bredere amplitude: tussen ca. 67 en 75 pCt. De trendmatige daling van de gecorrigeerde loonquote ligt tussen de 0,8 en 0,9 pCt.

Gemiddelde inkomens der zelfstandigen

Dat het ondernemerschap in de betreffende vier bedrijfstakken tot een geheel verschillende (gemiddelde) beloning leidt, blijkt wel uit tabel 6.

TABEL 6.

Gemiddelde inkomens^{a)} der zelfstandigen

	1948	1957
Industrie	f 9.600 (100)	f 26.810 (279)
Landbouw enz.	„ 3.200 (100)	„ 7.430 (232)
Handel enz.	„ 4.120 (100)	„ 12.490 (303)
Bouwnijverheid	„ 4.300 (100)	„ 11.680 (272)

a) Netto toegevoegde waarde tegen factor-kosten minus lonen, salarissen en sociale lasten, gedeeld door het aantal zelfstandigen.

In de bedrijfstak landbouw, bosbouw en visserij is de ontwikkeling van het inkomen der zelfstandigen vrij aanzienlijk achtergebleven bij de ontwikkeling in de overige bedrijfstakken.

TABEL 3.

Inkomen, beroepsbevolking en inkomensverdeling in de landbouw, bosbouw en visserij

jaar	totaal inkomen a) (in mln. glds.)	aandeel zelfstandigen	aantal zelfstandigen	gemidd. inko- men per zelfst. (in glds.)	lonen, salarissen en sociale lasten (in mln. glds.)	in pCt. van tot. inkomen a) (loonquote)	aantal werknemers	gemidd. inko- men per werk- nemer (in glds.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1948	1.734	1.298	406.000	3.200	436	25,1	136.000	3.210
1949	1.968	1.524	403.000	3.810	444	22,6	135.000	3.290
1950	2.217	1.742	399.000	4.370	475	21,4	134.000	3.540
1951	2.416	1.896	393.000	4.820	520	21,5	131.000	3.970
1952	2.706	2.158	388.000	5.560	548	20,3	128.000	4.280
1953	2.423	1.866	382.000	4.880	557	23,0	125.000	4.460
1954	2.671	2.088	374.000	5.580	583	21,8	124.000	4.700
1955	2.836	2.228	366.000	6.090	608	21,4	123.000	4.940
1956	2.881	2.248	359.000	6.260	633	22,0	121.000	5.230
1957	3.276	2.614	352.000	7.430	662	20,2	118.000	5.610

a) Netto toegevoegde waarde tegen factor-kosten.

TABEL 4.

Inkomen, beroepsbevolking en inkomensverdeling handel, bank- en verzekeringswezen

jaar	totaal inkomen a) (in mln. glds.)	aandeel zelfstandigen	aantal zelfstandigen	gemidd. inko- men per zelfst. (in glds.)	lonen, salarissen en sociale lasten (in mln. glds.)	in pCt. van tot. inkomen a) (loonquote)	aantal werknemers	gemidd. inko- men per werk- nemer (in glds.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1948	1.638	935	227.000	4.120	703	42,9	288.000	2.440
1949	2.124	1.357	230.000	5.900	767	36,1	300.000	2.560
1950	2.464	1.599	234.000	6.830	865	35,1	320.000	2.700
1951	2.783	1.781	235.000	7.580	1.002	36,0	335.000	2.990
1952	2.847	1.794	235.000	7.630	1.053	37,0	340.000	3.100
1953	3.034	1.939	231.000	8.310	1.104	36,3	345.000	3.200
1954	3.296	2.010	227.000	8.850	1.286	39,0	362.000	3.550
1955	4.155	2.691	227.000	11.850	1.464	35,2	381.000	3.840
1956	4.592	2.928	226.000	12.930	1.664	36,2	404.000	4.120
1957	4.731	2.823	226.000	12.490	1.908	40,3	419.000	4.550

a) Netto toegevoegde waarde tegen factor-kosten.

TABEL 5.

Inkomen, beroepsbevolking en inkomensverdeling bouwnijverheid

jaar	totaal inkomen a) (in mln. glds.)	aandeel zelfstandigen	aantal zelfstandigen	gemidd. inko- men per zelfst. (in glds.)	lonen, salarissen en sociale lasten (in mln. glds.)	in pCt. van tot. inkomen a) (loonquote)	aantal werknemers	gemidd. inko- men per werk- nemer (in glds.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1948	859	275	64.000	4.300	584	68	218.000	2.680
1949	927	308	64.000	4.810	619	67	224.000	2.760
1950	954	264	64.000	4.130	690	72	242.000	2.850
1951	1.061	271	64.000	4.230	790	74	250.000	3.160
1952	1.065	285	63.000	4.520	780	73	233.000	3.350
1953	1.449	481	62.000	7.760	968	67	269.000	3.600
1954	1.432	414	61.000	6.790	1.018	71	275.000	3.700
1955	1.633	503	60.000	8.380	1.130	69	290.000	3.900
1956	1.932	665	60.000	11.080	1.267	66	304.000	4.170
1957	2.210	701	60.000	11.680	1.509	68	308.000	4.900

a) Netto toegevoegde waarde tegen factor-kosten.

Besluit.

Naast het plegen van enige „terzijdes” over interessante verschijnselen in de inkomensontwikkeling gedurende 1948-1957, was de bedoeling van dit artikel in de eerste plaats het beloop van de gecorrigeerde loonquote aan te

geven. De voorlopige conclusie moet zijn, dat de gecorrigeerde loonquote een dalend beloop heeft. Dit impliceert in „the long run” een wijziging in de primaire inkomensverdeling ten gunste van de zelfstandige beroepsbevolking.

Amsterdam.

JAN MÜLLER.

'n Mylpaal in die geskiedenis van Suid-Afrika

Die begroting, wat op 15 Maart 1961 deur die Minister van Finansies, Dr. T. E. Dönges, ingedien is was histories in die sin dat dit vir die eerste maal in die nuwe desimale geldeenheid, die Rand¹⁾, uitgedruk was, terwyl dit teweens vir die eerste maal sal strek oor 'n jaar waarin Suid-Afrika van Dominion tot republiek sal oorgaan²⁾.

¹⁾ Sedert 14 Febr. 1961 is £ 1 = R 2 = 200 sent.

²⁾ Op 31 Mei 1961.

'n Ander rede waarom nie alleen die begroting 1961/62 maar ook die begrotingsdag onthou sal word is dat op hierdie dag 'n krisis bereik is in die verhouding van Suid-Afrika met die buiteland, 'n krisis wat daartoe gelei het dat Suid-Afrika daardie dag verplig was om sy voorneme kenbaar te maak om homself aan die Statebond te onttrek. Hierdie verwikkeling was natuurlik nie in die begroting verdiskonteer nie en mens kan net spekulêr wat die

gevolge daarvan op die land se finansiële en ekonomiese posisie sal wees.

Wat die invloed van die terugtrekking uit die Statebond op die buitelandse betalingsbalans, die mees kwesbare plek van die Unie se ekonomie, betref moet onderskeid gemaak word tussen die handelsbalans en die betalingsbalans. Dit is opvallend hoe betreklik min die handelsbetrekkings tussen Suid-Afrika en die buiteland gedurende die afgelope jaar gelei het onder die moeilikhede wat in Suid-Afrika en andere Afrikaanse gebiede voorgekom het, die verwickelings op politieke terrein en die voorgenome boycot van Suid-Afrikaanse produkte in die buiteland. Uitvoere van handelsware het, ondanks produksie- en prysdalings van 'n aantal primêre landbou- en mynbouprodukte, met R 6 miljoen toegeneem terwyl die uitvoer van goud met R 27 miljoen gestyg het. Invoere het met R 133 miljoen toegeneem, wat vernaamlik die gevolg was van belangrik toegeneome ekonomiese aktiwiteite in Suid-Afrika gedurende 1960, maar wat gedeeltelik ook toegeskryf moet word aan die vrees van invoerders dat invoerbeheer weer ingestel sou word. Ondanks 'n voorsigtiger beleid ten aansien van die uitreiking van invoervergunnings word egter geen drastiese verskerping van invoerbeheer beoog nie. Per saldo het die lopende rekening van die Suid-Afrikaanse betalingsbalans die jaar 1960 afgesluit met 'n oorskot van R 30 miljoen.

Die kapitaal sektor van die betalingsbalans het egter 'n minder gunstige verloop vertoon gedurende 1960, vernaamlik omdat gedurende daardie jaar 'n netto private kapitaaluitstroming van R 194 miljoen plaas gevind het, vergeleke met 'n daling van R 78 miljoen in 1959.

Bogenoemde faktore was daarvoor verantwoordelik dat die goud- en valutareserwes van Suid-Afrika gedurende 1960 gedaal het met R 132 miljoen tot 'n laagtepunt van R 172 miljoen, vergeleke met 'n styging van R 80 miljoen in 1959.

Die uitvloeï van private kapitaal was hoofsaaklik te wyte aan die vrees van buitelandse beleggers dat gebeurtenisse in Suid-Afrika, sowel as in ander gebiede, hul beleggings in gevaar kan bring. Met die oog op die gevoelens oorsee ten opsigte van Suid-Afrika kan nie daarop gereken word nie dat die uitvloeï binnekort sal opdroog nie. Veral die uittrede van Suid-Afrika uit die Statebond kan die vertrouenskrisis verder vererger, sodat dit waarskynlik veral die kapitaalbewegings na en van die buiteland sal wees wat in 'n vir Suid-Afrika ongunstige sin beïnvloed kan word.

Dit word nie verwag dat die handelsbalans besonderlik deur die nuwe ontwikkelings geïmpakteer sal word. Soos Ierland, wat eweneens buite die Statebond staan, kan Suid-Afrika tog nog met Engeland die wedersydse preferensie handelvoorregte handhaaf en verder enige andere bilaterale verdrae sluit wat bestaande handelsbetrekkings tussen Suid-Afrika en ander lande kan kontinueer.

Suid-Afrika sal vermoedelik lid van die sterlinggebied bly omdat dit hom sowel as die sterlinggebied pas.

Die Suid-Afrikaanse goudmynbedryf sal op geen manier geraak word nie. Suid-Afrika is die wêreld se grootste goudprodusent en lewer 'n opbrengs van ongeveer R 524 miljoen per jaar. Die meeste Suid-Afrikaanse goud word op die Londense mark deur die Bank van Engeland verkoop omdat dit die voordeligste manier is. Wanneer Suid-Afrika elders 'n betere prys vir sy goud kry, verkoop hy dit altyd daar. Daar is geen rede om 'n verandering in hierdie reëling te verwag nie.

Die sielkundige effek van die uittrede uit die Statebond mag egter belangrik wees en dit mag tot gevolg hê dat die uitstroming van kapitaal, wat die afgelope kwartaal belangrik verminder het, weer sal toeneem. Die buitelandse betalingsbalans, wat die Achilleshiel van die Suid-Afrikaanse ekonomie is, sal daardeur nadelig geïmpakteer word en dit sal miskien nodig wees om strengere invoerbeheer toe te pas.

Dit lyk dus asof Suid-Afrika in die komende jare meer op eie kapitaal en hulpbronne aangewys sal wees. Die beleid van die regering in hierdie verband sal moet wees om die belemmering wat so'n ontwikkeling op die Unie se ekonomiese aktiwiteite mag hê teë te gaan deur 'n reeks maatreëls uit te vaardig wat sal help om bedrywigheide in die land te stimuleer.

Die nuwe begroting neem 'n eerste stap in hierdie rigting deur as sentrale motief te kies die versnelling van die ekonomiese bedrywigheid in die jaar 1961/62. Die Minister meen om dit met des te meer vrijmoedigheid te kan doen aangezien die inflasioneêre kragte in die Unie tans goed onder beheer is, mede as gevolg van die deflasioneêre effek van die kapitaaluitstroming. Maatreëls wat in hierdie verband aangekondig is sluit o.a. in:

- a. die afslag op inkomstebelasting vir persone is verhoog van 5 tot 10 persent;
- b. maatskappye (uitgesluit goud- en diamantmyne) kry 'n afslag van 3 persent op inkomstebelasting;
- c. die fabrieksnwyerhede sal groter bedrae op nuwe masjinerie en toerusting belastingvry kan afskryf;
- d. die konstruksie van paaie sal versnel word;
- e. nading van 1948 tot 1960 moet as R 225 miljoen aan huisvesting en vervoer vir stedelike Bantoes bestee is, word nou 'n groot ontwikkelingsprogram van die Bantoes-reservate aangepak. Dit bedoel om die reservate aantrekliker te maak as werkerterrein vir Bantoes en om die koopkrag van die Bantoes op te voer. Die bydrae van die Regering vir die jaar 1961/62 sal met R 10 miljoen tot R 17.5 miljoen verhoog word. Dit sal o.a. gebruik word vir die stimulering van bosbou, vesel- en suikerproduksie, waterverskaffing en -besproeiing, grondbewaring en landboukole. 'n Verdere bedrag van R 2 miljoen word aan die Nywerheids Ontwikkelings Korporasie beskikbaar gestel om nywerhede in die grensgebiede rond die reservate aan te moedig.

Die afgelope jaar was daar 'n oorskot op lopende regeringsrekening van R 38 miljoen wat in sy geheel na die kapitaalrekening oorgeboek is. Vir die komende jaar word so'n oorboeking nie beplan nie, veral vanweë die feit dat die kapitaalbehoefte van die regering ietwat gedaal het, o.a. as gevolg van die kleinere bydrae nodig vir spoorweguitbreiding noudat die groot uitbreidingsprogram van die spoorweë sy voltooiing nader en die spoorweë in staat is om al die aangebode goedere te vervoer. Die beleid vir die nuwe begrotingsjaar om alle lopende inkomste vir lopende uitgawe te gebruik sal dit dus moontlik maak om in die verhoogde uitgawes te voorsien.

Die totale uitgawe op kapitaalrekening word vir 1961/62 op R 408 miljoen geskat. Hiervan moet R 39 miljoen nog gevind word. Met die oog op die moeilike toestand op de kapitaalmarkt ag die Minister dit nie gewens om enige nuwe openbare binnelandse langtermynlenings aan te gaan nie, behalwe die wat nodig is om ou lenings wat terugbetaalbaar word, te vervang. Weens die groot bedrag daarby betrokke (R 127 miljoen) sal hierdie omsetting

self sekere probleme skep, en word vertrou, dat die staat weer op die steun van finansiële instellings kan reken.

Die Minister voel egter dat dit wenslik is om meer kapitaalfondse van die private belegger aan te trek deur middel van spesiale obligasies waarop die rente belastingvrij is. Die private belegger stel nie baie belang in gewone staats-effekte nie, maar hierdie tipe obligasies wat in 1958 ingestel en verlede jaar teruggetrek is, het groot belangstelling gewek. Dit bied 'n geleentheid vir besparing sonder belastingplig, en tegelykertyd tap dit 'n bron waaruit staats-effekte maar min kon trek. Die spesiale obligasies sal nou weer aan individue beskikbaar gestel word tot 'n maksimum van R 20.000 per persoon teen 5 persent rente. Die termyn is sewe jaar. Dit behoort R 14 miljoen op te lewer. Die R 25 miljoen wat dan nog kort kom op die kapitaalrekening sal welig deur middel van skatkiswissels van die geldmark verkry kan word.

Dit word nie verwag dat die begrotingsbeleid vir die jaar 1961/62 inflasioneêre tendense aan die gang sal sit. Op die oomblik is hulle redelik goed onder beheer, soos geïllustreer word deur die verloop van die kleinhandelsprysindeks wat tussen 1948 en 1958 met byna 50 persent gestyg het, maar wat in 1959 sowel as in 1960 slegs met ietwat meer as 1 persent toegeneem het.

Die styging van die nasionale inkomme oor die afgelope jaar met ongeveer 5 persent tot omstreeks R 2.200 miljoen het derhalwe 'n reële styging in inkomme van tussen 3 persent en 4 persent beteken. Die gemiddelde jaarlikse styging van die Suid-Afrikaanse reële nasionale inkomme oor die periode 1950-1959 was 3.5 persent, vergeleke met 'n syfer van 2.0 persent in die geval van Engeland, 3.5 persent vir die Verenigde State van Amerika en 4.4 persent vir Kanada.

Die groei van die Suid-Afrikaanse ekonomie vind dus teen 'n redelike tempo plaas dog dit word, in regeringskringe sowel as in die bedryfswêreld, gevoel dat die groeitempo vinniger moet wees om werkgeleentheid te verskaf aan 'n groeiende bevolking en om die lewenspeil van die bevolking, veral die van Bantoes, Kleurlinge en Indiers, aansienlik te verhoog. Tewens sal werkgeleentheid beskikbaar

moet wees vir die groter aantal immigrante wat moontlik die land sal inkom, noudat die regering sojuis besluit het om 'n Ministerie van Immigrasie in te stel. Daardie stap moes lank gelede reeds geneem gewees het en dit is die vraag of die regering moontlik die boot gemis het. In die afgelope jare het die stroom van immigrante byna opgedroog, wat o.a. toegeskryf kan word aan die ruime werkgeleenthede en die hoë lewenspeil wat tans in die ou stamlande heers, aan die gebrek van vertroue bij prospektiewe immigrante in Suid-Afrika as 'n nuwe vaderland vanweë die slegte naam wat die regering se rassebeleid oorsee het, en aan die baie „red tape” wat emigrasie na Suid-Afrika tot onlangs bemoeilik het. Dit word gehoop dat die nuwe ministerie sal kan help om meer immigrante na „zonnig Suid-Afrika” te laat kom.

Saamvattend kan gesê word dat die Unie se ekonomie in die verlede blyk gegee het dat dit 'n geweldige weerstand besit teen skokke wat van binnen of van buite daarop ingewerk het. Ook die afgelope jaar, toe die onttrekking van kapitaal deur buitelandse beleggers so 'n geweldige vlug aangeneem het, was dit moontlik om ekonomiese aktiwiteite op 'n hoë peil te handhaaf, om pryse in bedwang te hou, en om volle werkgeleentheid te bied. Daar is nog geweldige reserwes, in natuurlike hulpbronne sowel as in arbeidskrag, wat wag om benut te word. Buitelandse kapitaal, ondernemingsin, arbeidskrag en materiale het in die verlede 'n groot bydrae gelewer in die eksploitasie van die Unie se rykdomme. Dit is waar dat Suid-Afrika vandag baie minder afhanklik is van genoemde buitelandse produksiemiddele as in die verlede, dog dit neem nie weg dat die Unie baie daarby gebaat sou wees as sy ook as onafhanklike republiek kon voortgaan om te profiteer van kapitaal en kennis wat ander lande aan haar kan gee. Wanneer die regering in sy begrotings- en in sy algemene beleid hierdie wenselikeid in gedagte wil hou en sy maatreëls daarop af kan stem sal dit seker die ekonomiese en sosiale toestande in die Unie van Suid-Afrika ten goede kom.

Stellenbosch, 15 Maart 1961.

C. VERBURGH.

STATISTISCHE DAG 1961

Van geval tot getal

Op 21 maart jl. werd te Scheveningen de veertiende Statistische Dag van de Vereniging voor Statistiek gehouden, ditmaal onder het thema: „Van geval tot getal”. 's Morgens vond de gebruikelijke plenaire zitting plaats. De eerste spreker, de bekende Engelse statisticus Prof. M. G. Kendall, gaf een overzicht van de ontwikkeling van de statistiek en knoopte daar een originele visie op de toekomstige ontwikkeling van de statistiek aan vast. De tweede spreker in deze zitting, Ir. J. van Ettinger, belichtte het thema van de praktische kant. 's Middags verspreidden de deelnemers zich over vijf secties waar in totaal tien voordrachten werden gehouden.

Volgens Prof. Kendall is het een bekend feit dat ook in de wetenschap modeverschijnselen voorkomen; modeverschijnselen dan op te vatten in die — gunstige — zin dat de activiteit der wetenschappelijke onderzoekers in een zekere periode sterk op een bepaald onderwerp wordt

geconcentreerd. Zo mag op het ogenblik de theorie der stochastische processen zich in een grote belangstelling — en dus in een snelle ontwikkeling — verheugen. In de theorie der stochastische processen beziet men de ontwikkeling in de tijd van een „systeem”, waarin toevallige of stochastische factoren een essentiële rol spelen. Gedacht kan bijv. worden aan de bediening van klanten aan loketten, waarbij de klanten op toevallige wijze binnenkomen, aan congestieproblemen in het verkeer, aan het beloop van de voorraad van een bedrijf waarvan de vraag aan toevallige fluctuaties onderhevig is enz. Het belang van deze theorie der stochastische processen is vooral dat zij de mogelijkheid geeft om systemen te bestuderen, die men vroeger niet voor mathematische analyse toegankelijk achtte. Hoewel de verkregen kennis een waarschijnlijkheidskarakter heeft, dus leidt tot uitspraken die slechts juist zijn behoudens een — exact aan te geven — kans op on-

juistheid, is dit toch een grote vooruitgang boven het uitsluitend kwalitatieve denken.

Een ander belangrijk aspect van de huidige situatie in de statistiek is de snelle ontwikkeling van de elektronische rekenmachines. Deze is bezig het gezicht van de statistiek grondig te veranderen. Enerzijds stellen „computers” ons in staat om grote hoeveelheden materiaal op zeer efficiënte wijze te hanteren en te analyseren, anderzijds geven zij ons de mogelijkheid om ingewikkelde statistische berekeningen binnen korte tijd uit te voeren. Door dit laatste is een geheel nieuw arsenaal van statistische technieken ter beschikking gekomen en kan men bestaande technieken op veel groter schaal gebruiken dan vroeger het geval was.

Als de belangrijkste ontwikkeling van de statistiek ziet Kendall de bestudering van „complexe systemen”. Dit zijn grote en gecompliceerde systemen, zoals bijv. een volkshuishouding, een olieraffinerij, een ondergronds transportsysteem in een kolenmijn, de activiteiten van een geïntegreerde groep van ondernemingen, die alle dit gemeen hebben dat de componenten van het systeem elkaar zodanig beïnvloeden, dat niet met de analyse van afzonderlijke onderdelen ervan kan worden volstaan. Deze laatste methode die in de natuurwetenschappen zoveel succes heeft opgeleverd is hier dus niet toe te passen. De statisticus zal trachten een kwantitatief model van het „complexe systeem” te construeren, dat een zo goed mogelijke weergave van de werkelijkheid is. Dit model kan dan gebruikt worden om de werking van het systeem te bestuderen en de invloed van veranderingen in de structuur van het systeem na te gaan.

Na deze toekomstperspectieven herinnerde de heer Van Ettinger eraan, dat er behalve op het terrein van de grote systemen ook nog veel nuttig „klein werk” door de statisticus is te verrichten, bijv. op het gebied van de kwaliteitscontrole en de rationele vaststelling van standaardisatievoorschriften.

Wij zullen ons verslag van de sectievergaderingen beperken tot de Economische Sectie. De lezing van de tweede spreker in deze sectie, Drs. H. Claus, chef van de Afdeling Statistiek van de Staatsmijnen, getiteld „De betekenis van de bedrijfseconometrie voor de onderneming”, leverde een duidelijke illustratie van hetgeen in de ochtendzitting door Prof. Kendall was gezegd over informatieve inwerking en over de analyse van complexe systemen.

Teneinde tot een inzicht te komen in de betekenis van het vak bedrijfseconometrie werd door de heer Claus een historisch overzicht van de positie van de administratie in de onderneming gegeven. Administratie viel vroeger samen met boekhouding; het was een formeel getint systeem voor het beheer van bezittingen en schulden. Deze boekhouding speelde slechts een bescheiden rol bij de bepaling van het beleid van de onderneming. Met de ontwikkeling van de moderne industrie ontstond echter de behoefte aan een meer industrieel georiënteerde administratie, waarin niet alleen financiële maar ook technische aspecten van de bedrijfsactiviteit werden vastgelegd. Zo werd de administratie langzamerhand een hulpmiddel bij de „technische bewaking” van het productieproces en een basis voor de planning voor de toekomst.

Door deze gewijzigde inzichten in het karakter van de administratie heeft men — vooral in grote industriële bedrijven — behoefte aan coördinatie bij de verzameling van gegevens betreffende het bedrijf. Een goede oplossing is dan deze „informatieverwerking” toe te vertrouwen aan een speciale afdeling, geleid door een team van specialisten,

die bepalen welke gegevens zullen worden verzameld. Onder deze specialisten zullen behalve administratieve mensen ook vogels van andere pluimage een plaats dienen te krijgen. Behalve met de verzameling van gegevens zullen deze specialisten zich ook bezig dienen te houden met een analyse van de verkregen gegevens voor verantwoording en prognose en verder met de opstelling van een model van het bedrijf of onderdelen daarvan. Veelal zal men bij deze analysewerkzaamheden gebruik maken van wiskundige en statistische hulpmiddelen. Wanneer en voor zover dit het geval is spreekt men van bedrijfseconometrie.

Het voordeel van de term bedrijfseconometrie boven de meer gebruikelijke betiteling operationele research is dat bedrijfseconometrie beter het verband aangeeft dat er dient te zijn met de moderne administratie in de zin van informatieverwerking en met de kwalitatieve bedrijfs-economie.

Na deze uiteenzetting betreffende de positie van de bedrijfseconometrie in de onderneming, gaf de heer Claus voorbeelden van door de Staatsmijnen verricht bedrijfseconometrisch werk. Interessant was het voorbeeld van het vervoer van kolen ondergronds. Dit vervoer vormt een gecompliceerd systeem in de zin van Kendall; het is zelfs zo gecompliceerd dat het niet analytisch is te behandelen. Men speelde dus het transportsysteem na op een computer (simulatie) en hield daarbij rekening met drie elementen. In de eerste plaats met de produktie per pijler, die afhankelijk is van de gevolgde werkwijze en bovendien onderhevig is aan toevallige fluctuaties. In de tweede plaats met de structuur van het transportsysteem, bepaald door het beschikbare aantal wagens en lokomotieven, de aanwezigheid van sporen enz. en in de derde plaats met de capaciteit van de schacht. Het systeem kan nu gesimuleerd worden met verschillende aantallen lokomotieven, wisselende schachtcapaciteit, men kan enkel spoor wijzigen tot dubbel spoor enz. Op deze wijze kan men tot uitspraken komen over de meest economische wijze om aan een gegeven vervoersbehoefte te voldoen.

Prof. Tinbergen behandelde voor de Economische Sectie het onderwerp „Comparatieve internationale studies als hulpmiddel bij de ontwikkelingsplanning”. Een voorbeeld van een dergelijke studie is aanwezig wanneer men de relatie tracht te vinden tussen de consumptie van een goed x in een zeker land en de hoogte van het nationaal inkomen. Bestaat er inderdaad zo'n relatie dan kan men haar gebruiken om het verbruik in een land, dat in ontwikkeling verkeert en waarvoor men een schatting heeft voor het toekomstig nationaal inkomen, te voorspellen. Het nut van comparatieve studies voor ontwikkelings-programmering is dus duidelijk. Van belang zijn deze studies ook wanneer men voor een land slechts over weinig gegevens beschikt, bijv. slechts enkele globale welvaartsindices. Op grond van de relaties verkregen met behulp van comparatieve studies kan dan een schatting worden gegeven van de van deze welvaartsindices afhankelijke grootheden, dus bijv. de consumptie van bepaalde goederen.

Als uitgewerkt voorbeeld behandelde Prof. Tinbergen een onderzoek van Dr. S. Chakravarty betreffende de kapitaalstromen tussen landengroepen, betrekking hebbend op de periode 1924-1928, waarbij de verklarende variabelen gedeeltelijk van economische aard en gedeeltelijk ook van niet-economische aard waren. Het doel van dit onderzoek was een bijdrage te leveren tot verklaring van de internationale kapitaalbeweging op lange termijn.

Rotterdam.

E. KAPTEIN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De geldmarktinstellingen hebben, zoals werd verwacht, niet de minste moeite gehad met de voorziening in de gecombineerde maartultimo- en paasbehoefden. De ruime liquiditeit, die de banken in het begin van het jaar bezaten en waarop de staatslening een aanmerkelijke aanslag had gepleegd, werd inmiddels aangevuld door dezelfde Schatkist, die per saldo omvangrijke betalingen heeft moeten verrichten, en door de toestroming van gelden uit het buitenland. Of dit laatste wordt veroorzaakt doordat de banken een deel van haar al dan niet belegde nastrogoeden hebben teruggetrokken moet ernstig worden betwijfeld. Immers, zouden buitenlandse beleggingen zijn geliquideerd dan zou het zeer de vraag zijn, of deze gelden in het binnenland wel een hogere opbrengst of zelfs überhaupt een opbrengst zouden hebben opgeleverd. Het disconto voor driemaands schatkistpapier is tot beneden 1 pCt. gezakt. Meer waarschijnlijk is dat buitenlandse banken in groter omvang guldenstegoeden zijn gaan aanhouden, een tendentie die na de revaluatie nog is versterkt.

Kapitaalmarkt.

Het motto, dat de beurs het liefst hanteert is „excelsior”. In het eerste kwartaal heeft men zich dit goed voor ogen gehouden en vrijwel gedurende de hele periode was de koersbeweging opwaarts gericht. Binnenlandse industriële aandelen sprongen het verst. Het gemiddelde koersniveau kwam op een peil dat 23 pCt. hoger lag. Internationale fondsen voegden nog 12½ pCt. aan het toch reeds hoge niveau toe. Het algemeen indexcijfer steeg met bijna 15 pCt. Dat de vraag het aanbod heeft overtroffen is een — overigens nog dagelijks gegeven — verklaring, waarmee slechts de beginnende belegger zich in het riet laat sturen. Toch is dit in de grond van de zaak waar, al is het een waarheid als een koe. Het probleem is, waar een grotere vraag vandaan komt, resp. waarom het aanbod inkrimpt.

Er is wel beweerd, dat de groei van de beleggingsfondsen een belangrijke verklarende factor vormt. De vraag van deze fondsen echter is een afgeleide. Slechts wanneer de oorspronkelijke geldgever, ingeval geen fondsen zouden bestaan, zijn geld niet in de aandelensfeer zou hebben belegd, is er sprake van een vraagversterking. Voor zover beleggingsfondsen hun belangstelling van het buitenland naar het binnenland verleggen, brengt dit een vraagverruiming in ons land mede. Blijkens de jaarverslagen hebben in 1960 diverse fondsen deze politiek gevolgd. Eerst na publikatie van de kwartaalberichten zullen wij weten of men in deze richting is voortgegaan. Vooral in de laatste tijd meent men, dat buitenlandse fondsen en daaronder in het bijzonder Westduitse, belangrijke orders op onze markt hebben geplaatst, waarbij de belangstelling zich vooral richtte op de lokale, industriële aandelen. De deelmarkten van deze fondsen zijn echter beperkt, zodat orders die in de ogen van de vragers niet zo groot zijn, in Nederland slechts met een aanzienlijke koersstijging kunnen worden afgedaan. Vaak ziet men het aanbod hier contrair op reageren. Het publiek is bij koersstijging van enige omvang minder geneigd te verkopen.

Fundamenteel bij dit alles is echter de grote omvang der besparing, niet alleen in Nederland doch ook in menig ander land. Op zeker ogenblik golft dit geld over de grenzen heen. Allereerst krijgen de internationale fondsen vraag, later komt men bij de minder bekende lokale fondsen. Ook op de obligatiemarkt is deze tendentie te onderkennen. Het algemeen gemiddelde effectieve rendement van staatsleningen met een looptijd langer dan 10 jaar daalde van 4,20 pCt. ultimo 1960 tot 4,7 pCt. op 23 maart 1961. De langstlopende stukken reageren scherper dan die met korter looptijd. Zo liep de nog gemiddeld 17 jaar lopende 3¼ pCt. Nederland 1955 I terug met 0,19 pCt., de twaalfjarige 4¼ pCt. Nederland 1959 met 0,10. Merkwaardig is, dat de kortstlopende staatsleningen, bijv. de investeringscertificaten, die nog 4 jaar voor de boeg hebben, het sterkst daalden, nl. van 3,37 pCt. naar 2,97 pCt. Enerzijds is dit het normale beloop van leningen die binnen afzienbare tijd tot aflossing komen, waarbij tenslotte coupon en marktrente, in dit geval 3 pCt. samenvallen. Anderzijds wordt hier invloed ondervonden van de zeer ruime geldmarkt, die de vraag vergroot.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1960	24 maart 1961	31 maart 1961
Algemeen	395	443	459
Intern. concerns	564	618	638
Industrie	329	397	419
Scheepvaart	176	205	204
Banken	220	231	236
Handel enz.	149	172	177

Bron: A.N.P. - C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.	29 dec. 1960	24 maart 1961	31 maart 1961
Kon. Petroleum	f. 123,10	f. 145,80	f. 151,50
Philips G.B.	1.183¾	1.213	1.193½
Unilever	785	833	848
Hoogovens, n.r.c.	789	948	1.006
A.K.U.	486 1/8	510	506
Kon. Ned. Zoutind., n.r.c.	1.035	1.369	1.468
Zwanenberg-Organon	870	1.060	1.100
Rotterd. Droogdok	467	560	570
Robeco	f. 237	f. 245	f. 249
Amsterd. Bank	392	372	388
New York.			
Dow Jones Industrials	616	675	677
Rentestand.			
Langl. staatsobl. a)	4,20	4,07	
Aand.: internationalen a)	2,80	2,47	
lokale a)	3,38	3,11	
Disconto driemaands schatkist- papier	1,50	1	¾-1/8

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

U reageert op
annonces in
„E.-S.B.”?

★

Wilt U dat
dan steeds
kenbaar maken!

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER a)

(waarde in miljoenen gulden)

	Invoer		Uitvoer		Uitvoer in pCt. van de invoer	
	jan.	febr. b)	jan.	febr. b)	jan.	febr. b)
1957	1.179	1.090	999	913	85	84
1958	1.153	1.120	1.102	907	96	81
1959	1.338	1.324	1.090	1.258	81	95
1960	1.676	1.406	1.340	1.213	80	86

a) Bron: C.B.S.
b) Maandgemiddelde.

PRODUKTIE-INDEXCIJFERS ¹⁾

(1953 = 100) ²⁾

Omschrijving	Jaar-gemiddelden		aug. 1960	sept. 1960	okt. 1960	nov. 1960	dec. 1960	jan. 1961
	1959	1960						
	Aantal arbeidsdagen ³⁾ ..	23½						
Algemene indexcijfers van de nijverheid ⁴⁾ :								
Algemene produktie-index	138	157	151	161	165	164	161	157
Idem, gecorrigeerd voor seizoen en lengte van de maand ⁵⁾			152	155	158	157	162	160
Indexcijfers per bedrijfsklasse:								
Bouwmaterialen en aardewerk	122	127	135	140	134	124	120	118
Chemische nijverheid (excl. aardolieprodukten)	145	153	143	156	155	150		
Leder- en rubbernijverheid	137	144	124	158	157	159	151	156
Mijnbouw	113	120	123	126	133	137	129	129
Metaalnijverheid	164	199		199				
Papierindustrie	144	158	133	180	163	169	177	165
Textielnijverheid	112	118	122	125	122	125		
Gas, elektriciteit en water	151	165	152	161	174	182	191	196
Voedings- en genotmiddelenindustrie ..	120	131	128	134	149	146		

¹⁾ Bron: C.B.S.
²⁾ De wegingscijfers hebben betrekking op 1949.
³⁾ Onder arbeidsdagen worden verstaan alle dagen, met uitzondering van de zondagen, nieuwjaarsdag, 2e Paasdag, Hemelvaartsdag, 2e Pinksterdag en de beide Kerstdagen. Zaterdagen zijn als halve dagen geteld.
⁴⁾ Exclusief bouwnijverheid.
⁵⁾ Zie voor de berekeningswijze Statistische en econometrische onderzoeken, 4de kwartaal 1958.

HOOFDPOSTEN VAN DE GECOMBINEERDE BALANSEN VAN DE 33 REPRESENTATIEVE, RESP. 4 GROTE NEDERLANDSE HANDELSBANKEN ¹⁾

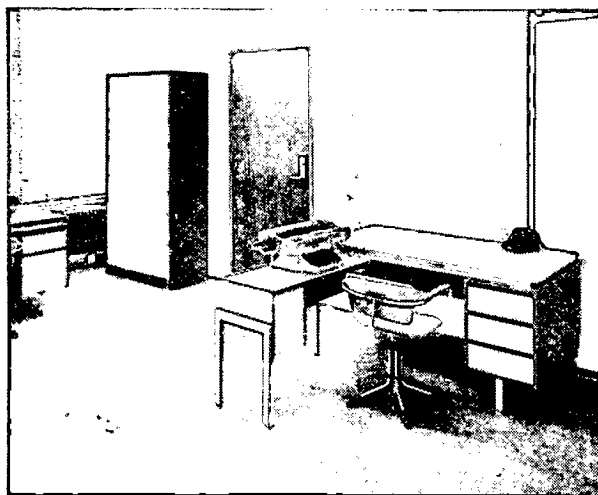
(in miljoenen gulden)

	33 banken ²⁾		4 banken		29 banken	
	dec. 1960	jan. 1961	dec. 1960	jan. 1961	dec. 1960	jan. 1961
Nederlands schatkistpapier	1.190,3	1.349,1	1.726,7	1.834,3	—	626,0
Nederlandse schatkistcertificaten	1.110,6	1.111,2				
Ander overheidspapier (incl. buitenlands schatkistpapier)	289,4	277,2	180,1	176,4	109,3	100,8
Bankiers (nostro) ³⁾	1.471,7	1.620,0	1.094,2	1.186,1	377,5	433,9
Debiteuren, Overheid ⁴⁾	267,4	191,4	226,6	151,0	40,8	40,4
Debiteuren, overige ⁵⁾	4.559,7	4.694,0	2.836,6	2.906,6	1.723,1	1.787,4
Deposito's en spaargelden ⁶⁾	3.695,2	3.965,9	2.303,7	2.483,4	1.391,5	1.482,5
Creditsaldi van banken ⁷⁾	683,1	721,9	495,1	510,9	188,0	211,0
Creditsaldi van cliënten ⁸⁾	4.503,7	4.689,8	3.139,8	3.196,5	1.363,9	1.493,3
Opgenomen gelden ⁹⁾	152,2	273,4	39,1	139,4	113,1	134,0
Balanstotaal	11.163,3	11.842,5	7.249,8	7.650,7	3.913,5	4.191,8

¹⁾ Bron: De Nederlandsche Bank N.V.
²⁾ Amsterdamsche Bank; Nederlandsche Handel Mij. (Ned. bedrijf); Rotterdamse Bank en Twentsche Bank.
³⁾ Voor de 33 handelsbanken is een meer gespecificeerde opgave versch enen in de Ned. Staatscourant en zal worden opgenomen in de Maandstatistiek van het financieewezen.
⁴⁾ Nostro-saldi bij banken in binnen- en buitenland.
⁵⁾ Kredietverlening aan Nederlandse provincies, gemeenten en waterschappen.
⁶⁾ Wissels, voorschotten tegen effecten en schatkistpapier; kredietverlening onder garantie van Nederlandse overheidslichamen; voorschotten aan kredietinstellingen; kredietverlening aan ondernemingen waarin is deelgenomen; kredietverlening aan anderen.
⁷⁾ Deposito's voor één maand of langer, spaargelden of gelieerde spaarbank.
⁸⁾ Creditsaldi van banken, loro en overige creditsaldi van banken.
⁹⁾ Creditsaldi van cliënten in gulden; creditsaldi in valuta.
¹⁰⁾ Opgenomen daggedleningen; andere opgenomen gelden.

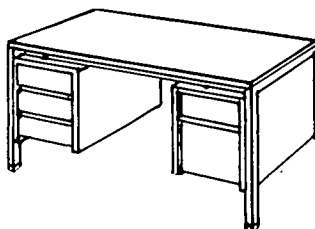
Leeft met Uw tijd mee!

Leest de „E.-S.B.”

DELTA meubelen

Een nieuwe tijd . . . een nieuwe vorm

LIPS Dordrecht
Stalen meubelen

**De Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor
Kolen en Staal (E.G.K.S.)**

kondigt in nr. 23 van het Publikatieblad van de Europese
Gemeenschappen van 5 april 1961 vergelijkende onder-
zoeken aan met het oog op de aanwerving:

bij het Bureau voor de Statistiek (Afdeling E.G.K.S.) der
Europese Gemeenschappen

- van een ambtenaar voor de sector „Statistieken van de
staalmarkt” van de Directie „Industriële Statistie-
ken”

bij het Directoraat-Generaal „Krediet en Investerings”

- van een hoofdadministrateur voor de hoofdsector
„Leningen ten behoeve van de industrie en overige
leningen” van de Directie „Krediet”

bij het Directoraat-Generaal „Administratie en Financiën”

- van vertalers en tolken in het Nederlands.

De aankondigingen, de toelatingsvoorwaarden alsmede het
formulier dat noodzakelijk is voor het indienen der sollici-
taties zijn gepubliceerd in het bovengenoemde Publikatie-
blad, dat belangstellenden gelieven te raadplegen.

Deze publikatie is in Nederland verkrijgbaar bij het Staats-
drukkerij- en Uitgeverijbedrijf, Fluwelen Burgwal, 18,
's-Gravenhage (toezending tegen betaling van Hfl. 0,45).
Betalings in postzegels kan niet aangenomen worden.

Uiterste datum voor de ontvangst der sollicitaties: 5 mei 1961.

EERSTE NEDERLANDSCHE

- PENSIOEN REGELINGEN
- RISICO - HERVERZEKERING
VAN PENSIOENFONDSEN

HOOFDKANTOOR
JOHAN DE WITTLAAN 50
's-GRAVENHAGE
TEL. (070) 51.43.51
POSTADRES: POSTBUS 5

*minifon, de handige
zakdicteermachine
van 8 ous,
die - dank zij werking
op batterijen,
autoaccu of lichtnet -
overall paraat is.*

waar u heengaat ...

de **minifon** gaat met u mee!

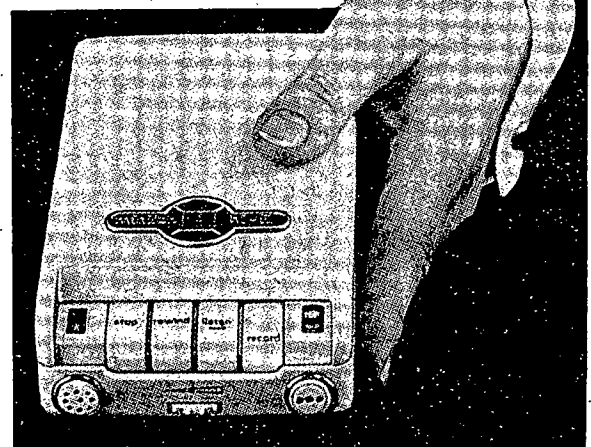
thans in 4 modellen:

Attaché voor dictaat
onderweg of op kantoor;

P 55 voor ononderbroken
opname tot 5 uur;

HiFi ook voor perfecte
muziekopname
(tot 12.000 Hz);

Office voor kantoorgebruik;
tevens voor het uitwerken
van op de attaché
opgenomen tekst.

Veenman kantoomachines n.v.

Vraag prospectus E
en vermeld a.u.b. het
model waarin u belang
stelt.

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

De NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT

zoekt voor haar
REDACTIE BINNENLAND

EEN JONGE ACADEMICUS

(bij voorkeur jurist, econoom of historicus)

Sollicitaties te richten aan de hoofdredacteur van de
N.R.C., Postbus 824, Rotterdam.

N.V. PAPIERFABRIEK „GELDERLAND”

gevestigd te Nijmegen

UITGIFTE van

nominaal f 1.276.000,-
aandelen B op naam en/of
niet-royeerbare certificaten aan toonder van aandelen B,
voor twee derde delende in de resultaten van het boekjaar 1961
en ten volle in die van volgende boekjaren.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde stukken, uitsluitend voor houders van aandelen A en/of (certificaten van) aandelen B, openstellen op

VRIJDAG 14 APRIL 1961,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij hun kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Nijmegen,

tot de koers van 100 pct.,

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 30 maart 1961.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de kantoren van Inschrijving.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V. AMSTERDAMSCHER BANK N.V.

Amsterdam, 30 maart 1961.

Efficiency

bespoedigt
Uw contacten
met gegadigden

★

Indien
Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

THE GREAT UNIVERSAL STORES LIMITED

gevestigd te Londen.

Ondergetekende bericht, dat zij van 10 april 1961 af ter beurze van Amsterdam zal doen verhandelen

CERTIFICATEN AAN TOONDER

elk vertegenwoordigende 10 gewone aandelen „A”, niet-stemgerechtigd, met een nominale waarde van 5 shilling elk, in bovengenoemde maatschappij.

De eerste koers van de certificaten zal, rekening houdende met het Nederlands effectenzegel, de aanmaakkosten der certificaten, de noteringskosten, een eventueel agio van het Pond Sterling, e.d., worden vastgesteld op basis van de notering der aandelen „A” om 12.00 uur op dezelfde dag ter beurze van Londen.

Exemplaren van een bericht, alsmede afdrucken van de voorwaarden van administratie zijn verkrijgbaar ten kantore van ondergetekende, alwaar tevens een exemplaar van het jaarverslag over het boekjaar, geëindigd per 31 maart 1960, en van de statuten van The Great Universal Stores Limited ter inzage liggen.

Amsterdam, 30 maart 1961.

Handel-Maatschappij
H. ALBERT de BARY & Co. N.V.

NEDERLANDSE BONTWEVERIJ N.V.

gevestigd te Enschede

UITGIFTE van

nominaal f 1.123.100,- gewone aandelen

in stukken van nom. f 1000,- en nom. f 100,- aan toonder
(desgewenst op naam),

ten volle delende in de resultaten van het boekjaar 1961
en van volgende boekjaren.

Ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders van gewone aandelen, openstelt op

VRIJDAG 14 APRIL 1961,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij haar kantoren te **Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Enschede,**

tot de koers van 100 pct.,

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 29 maart 1961.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

Amsterdam, 29 maart 1961.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 22,50;
fr. p: post f. 23,60; voor studenten f. 19,—; fr. per post f. 20,10.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**